

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE OPZEGGINGSTERMIJNEN VOOR BEDIENDEN IN DE PRAKTIJK : DE RECHTSPRAAK VAN DE ARBEIDSRECHTBANK TE ANTWERPEN VAN 1980 TOT 1982

1. Inleiding

De problematiek van de opzeggingstermijnen voor bedienden staat reeds een hele tijd in de belangstelling. Ook vroeger heeft deze materie in de rechtsleer veel aandacht gekregen. Dit heeft geleid tot het formuleren van bepaalde vuistregels en formules, een fenomeen dat zelden voorkomt binnen het juridisch bedrijf. Deze formules kunnen door de rechter als leidraad gehanteerd worden, doch hij beschikt uiteraard over de vrijheid om andere elementen in zijn overwegingen te laten meespelen. Tegen deze formules kunnen vanuit methodologisch oogpunt een aantal bezwaren geopperd worden. Daarom werd het zinvol geacht de bestaande bevindingen op hun waarde te toetsen en eventueel aan te vullen aan de hand van een beperkt systematisch onderzoek bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen.

Alvorens nader op de resultaten van dit empirisch onderzoek in te gaan, wordt vooraf een bondig overzicht gegeven van de meest gebruikte formules. Daarna worden de traditionele factoren die de opzeggingstermijnen beïnvloeden onder de loupe genomen. Tevens wordt aandacht besteed aan enkele andere factoren die de opzeggingstermijn eventueel zouden kunnen beïnvloeden. De hoofdbrok van dit artikel wordt gevormd door de resultaten van onze vonnissenanalyse bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen.

Het principe van de opzeggingstermijnen voor bedienden mag als bekend verondersteld worden. Uitzondering gemaakt voor ontslag om dringende redenen kan een voor onbepaalde duur in dienst genomen bediende slechts ontslagen worden met inachtneming van een opzeggingstermijn¹. Over de duur van deze opzeggingstermijn geeft de toepasselijke wetgeving slechts één concrete bepaling, nl. dat bedienden met een jaarlijks loon² van niet meer dan

250.000 fr. recht hebben op een opzeggingstermijn van drie maanden voor elke periode van vijf jaar anciënniteit, inclusief de lopende periode³.

Voor bedienden met een loon hoger dan 250.000 fr. zijn er geen vaste termijnen bepaald. De wetgever laat de vaststelling van de opzeggingstermijn over aan de partijen en, bij gebreke van akkoord, aan de rechter, met deze beperking dat de eerder vermelde termijnen als minima fungeren. De rechter is echter niet verplicht een langere opzeggingstermijn toe te kennen. Het feit dat de bediende meer dan 250.000 fr. verdient volstaat hiertoe niet. De wetgever heeft verder geen normen gesteld waarop de rechter zijn beslissing zou moeten baseren. De rechter beschikt dan ook over een aanzienlijke appreciatiebevoegdheid.

2. Overzicht van enkele bestaande formules

Het is op zich lovenswaardig dat juristen het nut inzien van sociologische methodes en technieken. Het verantwoord gebruik hiervan is echter veelal onderworpen aan bepaalde voorwaarden, die vaak over het hoofd gezien worden. Het resultaat hiervan zijn dan formules met een vertekend effect. Bovendien kunnen zij door de wetenschappelijkheid die zij pretenderen en die door de gemiddelde jurist niet kan worden getoetst, de praktijk onbewust in een bepaalde richting beïnvloeden.

Wij behandelen hier enkel de formule Claey's⁴, de formule Van den Berghe (PUB)⁵ en het onderzoek van Meyers en Geens⁶, omdat in deze drie onderzoeken de techniek der regressieanalyse gebruikt werd die ook in ons onderzoek aan bod komt.

³ Artikel 82, § 2, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten (*Staatsblad*, 22 augustus 1978).

⁴ T. CLAEYS, «Les délais de préavis et l'informatique», *J.T.T.*, 1974, 225-228; T. CLAEYS, «Des préavis de crise?», *J.T.T.*, 1981, 269-270.

⁵ G. VAN DEN BERGHE, «Berekening van opzeggingstermijnen voor bedienden», *T.S.R.*, 1977, 198-205; G. VAN DEN BERGHE, «Evaluatie van formules ter berekening van opzeggingstermijnen voor bedienden», *T.S.R.*, 1978, 186-191.

⁶ J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-1982, 1313-1340.

¹ De bediende moet echter niet in dienst gehouden worden indien de werkgever hem een ontslagvergoeding uitkeert die overeenkomt met de opzeggingstermijn die aan de bediende verschuldigd zou zijn.

² Het jaarlijks loon wordt door de rechtspraak zeer ruim geïnterpreteerd. Het bevat niet alleen de bruto jaarwedde, maar ook het vakantiegeld en de dertiende en/of veertiende maand. Daarnaast worden nog andere voordelen (bv. gebruik van auto van de firma, enz.) verrekend.

Door deze keuze wordt uiteraard geen uitspraak gedaan over andere formules zoals die van Van Meel⁷, Colens⁸, de rooster Major⁹ of Chavez¹⁰.

De drie eerst genoemde onderzoeken vertonen echter enkele zwakheden, voornamelijk op het gebied van de steekproeftrekking. De resultaten ervan kunnen dan ook in min of meerdere mate vertekend zijn.

Het belangrijkste bezwaar tegen alle drie is wel dat de steekproef niet representatief is. Zowel Claeys als Meyers en Geens maken uitsluitend gebruik van gepubliceerde uitspraken, waarbij Waalse en Brusselse rechtspraak overweegt. Van den Berghe heeft aan zijn steekproef niet gepubliceerde vonnissen en arresten uit Vlaamse arbeidsrechtbanken en arbeidshoven toegevoegd, maar toch geldt dit bezwaar ook voor zijn onderzoek. Het is immers geenszins zeker dat de gepubliceerde rechtspraak representatief is voor het geheel van de rechtspraak¹¹.

Een tweede euvel waaraan de drie onderzoeken lijden is de vermenging van eerste en tweede aanleg. In de drie gevallen komen immers zowel vonnissen als arresten in de steekproef voor. Deze vermenging lijkt ons — zonder nader onderzoek — niet geheel te verantwoorden. Allereerst had men moeten onderzoeken of er geen verschil was tussen eerste en tweede aanleg. Het lijkt immers voor de hand liggend dat er bepaalde selectiemechanismen kunnen bestaan, die maken dat al dan niet hoger beroep wordt aangekend. Daarenboven is het zeer de vraag of de rechtspraak van arbeidshoven en arbeidsrechtbanken wel uniform is.

Naast deze algemene opmerkingen kunnen nog meer specifieke bemerkingen gemaakt worden over elk onderzoek afzonderlijk. Zo is de formule Claeys gebaseerd op een gering aantal zaken (124) en strekken de gebruikte vonnissen en arresten zich uit over een vrij lange periode (1967-1974). Dit tweede bezwaar geldt eveneens voor het P.U.B.-onderzoek van Van den Berghe. Negatief bij het onderzoek van Claeys is ook dat hij op een nogal arbitraire wijze een aantal zijns inziens «aberrante» cases heeft verwijderd.

Het onderzoek van Meyers en Geens oefent op de vorige onderzoeken heel wat (terechte) kritiek uit, maar trapt op zijn beurt in een aantal statistische en methodologische valkuilen. Zo worden onder meer subregressies doorgevoerd per leeftijdscategorie, waarvoor geen statistische verantwoording wordt gegeven¹².

⁷ K. VAN MEEL, «Een voorstel van nieuwe formule tot berekening van de opzegtermijn voor de hogere bedienden», *T.S.R.*, 1966, 344-351.

⁸ A. COLENS en M. COLENS, *Le contrat d'emploi*, Brussel, 1980, 6e uitg., 184.

⁹ Deze is ontleend aan de reglementering inzake de vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers.

¹⁰ P. CHAVEZ, «Préavis des employés supérieurs», *T.S.R.*, 1975, 337-362.

¹¹ Zie bijv. J. VAN HOUTTE en E. LANGERWERF, «De fiscale rechtspraak van het Hof van Beroep te Antwerpen. Elementen van een rechtssociologische analyse», *R.W.*, 1979-80, 1284-1285.

¹² De enige mogelijke reden zou zijn dat er een curvilineair verband bestaat tussen opzeggingstermijn en leeftijd, maar dit wordt niet vermeld. Daarenboven valt het niet te verantwoorden dat in deze subregressie, de factor leeftijd nog voorkomt, waar hij bijna onder controle had moeten zijn.

Hoe zien deze formules er concreet uit?

De drie (of vier) formules — Claeys heeft onlangs een herwerkte versie gepubliceerd — werden verkregen via een multiple lineaire regressieanalyse. Ze zijn alle gebaseerd op de vier «traditionele» variabelen: anciënniteit, leeftijd, functie en loon van de bediende. Van alle vier dient men nog een restterm (constante of intercept) af te trekken om tot de opzeggingstermijn (OPZ) te komen.

De anciënniteit (ANC) en de leeftijd (LEEFT) worden in deze formule uitgedrukt in jaren en fracties van jaren. De functie (FUNC) bestaat uit een vijfdeling (Claeys, Meyers en Geens) of een driedeling (P.U.B.), terwijl het loon (LOON) overeenkomt met het bruto jaarlijks loon (in 1000 fr.).

De coëfficiënten van de factor loon in de verschillende formules kunnen niet zonder meer met elkaar vergeleken worden omdat de basis waarop het loon teruggebracht wordt, anders is.

De formule Claeys (1974):

$$OPZ = 0,9 \text{ ANC} + 0,02 \text{ LEEFT} + 0,3 \text{ FUNC}^{13} + 0,01 \text{ LOON}^{14} - 1,3$$

De formule Claeys (1981):

$$OPZ = 0,9 \text{ ANC} + 0,03 \text{ LEEFT} + 0,6 \text{ FUNC}^{13} + 0,003 \text{ LOON}^{15} - 0,8$$

De P.U.B. formule Van den Berghe:

$$OPZ = 0,82 \text{ ANC} + 0,07 \text{ LEEFT} + \text{FUNC}^{16} + 0,01 \text{ LOON}^{17} - 1,44$$

(2,76 of 0,90 of 0)

A B C

De (algemene) formule van Meyers en Geens:

$$OPZ = 0,84 \text{ ANC} + 0,08 \text{ LEEFT} + 0,89 \text{ FUNC}^{18} + 0,0055 \text{ LOON}^{19} - 2,76$$

¹³ T. CLAEYS, «Les délais de préavis et l'informatique», *J.T.T.*, 1974, 225. Hij deelt de functies op in 5 categorieën: 1. ondergeschikte functies (secretaresses, uitvoerend personeel); 2. functies met een grotere onafhankelijkheid of die een grotere vorming vereisen (boekhouders, technici, directiesecretaresses, handelsvertegenwoordigers, medisch afgevaardigden); 3. leidinggevende functies van het lager kader (dienstchefs, directie-adjunten) of functies die weliswaar niet als leidinggevend kunnen worden beschouwd, maar die op een hoger niveau staan en waarvoor een hogere vorming is vereist; 4. leidinggevende functies van het middenkader (directeurs) of functies waarvoor een universitaire vorming is vereist (ingenieurs, juristen, artsen); 5. leidinggevende functies van het hoger kader (directeurs-generaal, vice-presidenten, afgevaardigde-beheerders).

¹⁴ Het loon (in 1000 fr.) wordt teruggebracht op een basisindex, april 1974.

¹⁵ Het loon (in 1000 fr.) wordt in de nieuwe formule Claeys herberekend op index juli 1981.

¹⁶ Van den Berghe gebruikt een functie-opdeling in drie categorieën. Cat. A zijn functies van directie of hoger niveau en de functies die een universitaire vorming vereisen. Cat. B omvat functies van lager directieniveau en die waarvoor een NUHO-vorming vereist is. Cat. C alle overige bedienden. Bedienden tot categorie A krijgen 2,76 maanden extra en tot categorie B 0,90.

¹⁷ Het loon (in 1000 fr.) wordt in deze formule teruggebracht tot een basis 1971.

¹⁸ Dezelfde indeling werd overgenomen als bij de formule Claeys.

¹⁹ Het loon (in 1000 fr.) wordt herberekend op basisjaar 1970.

3. Welke factoren bepalen de opzeggingstermijn?

Hierboven is erop gewezen dat de rechter over een aanzienlijke appreciatievrijheid beschikt. Dit neemt niet weg dat de rechter een hele reeks factoren in overweging kan nemen bij het formuleren van zijn beslissing.

Fundamenteel bestaan er twee strekkingen in de rechtspraak over de rol die de opzeggingstermijnen moeten spelen.

De ene strekking legt de klemtoon op de reclasseringsmoeilijkheid²⁰. De andere strekking ziet de opzeggingstermijn in de eerste plaats als een «gouden handdruk». Dit blijkt uit het belang dat gehecht wordt aan elementen zoals loon, leeftijd, functie en anciënniteit bij de bepaling van de opzeggingstermijn²¹.

Deze vier — ook in de formules voorkomende — factoren zijn wellicht veruit de belangrijkste, die de rechter in aanmerking neemt bij de bepaling van de opzeggingstermijn. Meyers en Geens voegen er zelfs aan toe: «Meer nog valt op hoe vaak de feiten eenvoudigweg worden gereduceerd tot een viertal gegevens (anciënniteit, functie, loon en leeftijd), waaruit dan zonder veel bijkomende uitleg een bepaalde opzeggingstermijn wordt afgeleid»²².

Allereerst bespreken wij dan ook de vier traditionele factoren. Nadien wordt aandacht besteed aan enkele andere in de rechtspraak en rechtsleer voorkomende elementen.

a) Anciënniteit. In een interessant historisch overzicht hebben Meyers en Geens aangetoond dat de factor anciënniteit voortdurend aan belang heeft gewonnen, vooral na de tweede wereldoorlog²³.

Het ligt voor de hand dat anciënniteit een belangrijke rol speelt, omdat dit de enige factor is die de wetgever expliciet ingebouwd heeft. Hij bepaalt immers dat elke gehele of gedeeltelijke periode van vijf jaar anciënniteit recht geeft op minimaal drie maanden opzeggingstermijn. Het valt tevens te verwachten dat anciënniteit de belangrijkste verklarende factor is. Dit blijkt uit het gewicht dat hij krijgt in de drie eerder weergegeven formules. Hierin komt één jaar anciënniteit met ongeveer één maand opzeggingstermijn overeen.

b) Loon. Ook het loon is een factor die in elke bestaande formule ter predictie van de opzeggingstermijn gehanteerd wordt en een vrij groot gewicht bezit. Meyers en Geens

menen evenwel dat in de recente rechtspraak het belang van loon enigszins gerelativeerd wordt²⁴.

Een specifiek probleem van de loonvariabele is het feit dat de lonen in de loop der jaren nominaal stijgen, wegens de stijging van de index en de toename van het reële loon. In de geciteerde formules heeft men getracht dit op te lossen door het loon terug te brengen tot een basisloon. Dit gebeurt door het nominale loon op het ogenblik van het ontslag te delen door het indexcijfer der kleinhandelsprijzen. Alle formules gebruiken deze werkwijze, doch het basisloon dat zij hanteren is verschillend. Daarom kan het relatieve belang van de loonvariabele in de diverse formules niet zonder meer vergeleken worden.

c) Functie. Deze factor zou volgens Meyers en Geens in zekere mate een betekeniswijziging ondergaan hebben. Vroeger diende hij eerder als indicator voor professionele kwalificatie en specialisatiegraad volgens vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Meer recent zou hij veeleer verwijzen naar het niveau van verantwoordelijkheid of anders uitgedrukt naar de hiërarchische positie in de onderneming²⁵.

Het functiebegrip dat gehanteerd wordt in de drie bestudeerde formules sluit nauw aan bij de laatste opvatting. Van den Berghe gebruikt een driedeling, terwijl Claeys voor een vijfdeling opteert, die door Meyers en Geens overgenomen werd. Gemeten aan deze formules gaat het belang van de functie blijkbaar crescendo. Van 0,3 in de eerste formule Claeys neemt het gewicht toe tot 0,89 in de formule Meyers en Geens²⁶.

d) Leeftijd. Vanuit historisch perspectief bekeken heeft de variabele leeftijd slechts recent aan belang gewonnen bij de bepaling van de opzeggingstermijnen. De relatieve invloed van deze factor is echter niet zeer groot, vooral niet in de beide formules Claeys (0,02).

Bij de formule Van den Berghe en bij het onderzoek van Meyers en Geens neemt het belang van de leeftijd enigszins toe (0,07 resp. 0,08).

e) Reclasseringsmoeilijkheid. Volgens de bepalingen van het eerder geciteerde cassatiearrest van 17 september 1975 zou de reclasseringsmoeilijkheid de eerste toetssteen voor de bepaling van de opzeggingstermijn moeten zijn. De concrete formules blijken er echter weinig rekening mee te houden. Alleen Meyers en Geens hebben getracht de reclasseringsmoeilijkheid in hun formule op te nemen. Hun conclusie luidt echter dat deze variabele geen grote rol speelt in de rechtspraak²⁷.

²⁴ J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-82, 1327.

²⁵ J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-82, 1327.

²⁶ Meyers en Geens hebben bedenkingen over de zinvolheid van de opname van én loon én functie in een zelfde formule, omdat beide variabelen sterk gecorreleerd zijn. Statistisch bekeken wordt dit «multicollineariteit» genoemd. Indien twee variabelen een hoge onderlinge correlatie vertonen, heeft dit de vervelende eigenschap dat de regressiecoëfficiënten van deze variabelen weinig betrouwbaar zijn, in extreme gevallen zelfs negatief kunnen worden.

²⁷ J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-82, 1334.

²⁰ Het Hof van Cassatie heeft dit met name gesteld in een arrest van 17 september 1975: «De opzegtermijn moet bepaald worden met inachtneming van de op het tijdstip van de opzegging (...) voor de bediende bestaande kans om spoedig een gelijkwaardige en passende betrekking te vinden, rekening gehouden met de anciënniteit van de betrokkene, zijn leeftijd en de belangrijkheid van zijn functie volgens de gegevens eigen aan de zaak» (*R.W.*, 1975-76, 1297).

²¹ G. VAN DEN BERGHE, «Evaluatie van formules ter berekening van opzeggingstermijnen voor bedienden», *T.S.R.*, 1978, 190.

²² J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-82, 1323.

²³ J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-82, 1317-1327.

De vraag is hoe de rechters de reclasseringsmoeilijkheid interpreteren.

Oefent het feit dat de bediende vrij snel een nieuwe betrekking heeft gevonden invloed uit op de toegekende opzeggingstermijn²⁸?

f) *Geslacht*. Deze variabele wordt slechts door één auteur vermeld. Van den Berghe zegt zelfs dat «rechtbanken omwille van hun geslacht 3,2 maanden méér opzeg toekennen aan vrouwen dan aan mannen»²⁹.

Op het eerste gezicht — en vanuit een juridisch denken — lijkt een mogelijk onderscheid naar gelang van het geslacht moeilijk te verklaren. Zijn immers niet alle partijen gelijk voor de wet? Er bestaat echter een objectief element dat een differentiële opzeggingstermijn kan rechtvaardigen, nl. de hierboven genoemde reclasseringsmoeilijkheid. Misschien oordeelt de rechter dat vrouwen het moeilijker hebben om een gelijkwaardige betrekking te vinden.

g) *Wijze van ontslag*. Als dusdanig kwamen wij deze factor in de literatuur nergens tegen. Wel werd de vraag gesteld of de rechter rekening houdt met de manier waarop de bediende zijn job vervulde. Hierop werd door de rechtspraak negatief geantwoord³⁰.

Het lijkt nochtans interessant na te gaan of de rechter dezelfde criteria hanteert bij ontslagen om vermeende dringende redenen en bij die waar een supplementaire opzeggingstermijn gevraagd wordt. Hoe bedeeft de rechter verder de bedienden die door een faillissement getroffen zijn?

h) *Aard van het bedrijf*. De rechtspraak besteedde vooral aandacht aan het fenomeen der multi-nationals. Zij is het echter niet eens of de rechter de hogere lonen, die in deze ondernemingen betaald worden, al dan niet moet interpreteren als een garantie tegen een hoger ontslagrisico³¹.

Meyers en Geens wijzen op de «financiële draagkracht» van de onderneming³². Zij hebben echter niet onderzocht of de rechtbanken hiermee rekening houden.

i) *Vertegenwoordiging van de partijen*. Uit de rechtssociologische literatuur blijkt dat de kwaliteit van de vertegenwoordiging een belangrijke variabele is voor de verklaring van eventuele verschillen in succes³³.

Geldt dit ook bij de opzeggingstermijnen voor bedienden? Interessant is dat ook vakbondsvertegenwoordigers

voor de arbeidsrechtbank kunnen optreden. Boeken zij betere resultaten dan de advocaten? En brengen de gespecialiseerde advocaten het er beter van af dan minder gespecialiseerde?

j) *De rechter*. Tot nu toe werd de eventuele invloed van de rechter bij de toekenning van de opzeggingstermijn niet onderzocht.

In het criminologisch onderzoek is het echter gebruikelijk na te gaan of de rechters een zelfde strafmaat hanteren bij gelijkaardige zaken³⁴. Bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen laten verscheidene rechters zich in met de opzeggingstermijnen voor bedienden. Het lijkt dan ook nuttig na te gaan of er al dan niet significante verschillen optreden.

4. Resultaten van het empirisch onderzoek

a) *De methodologie van het onderzoek*. Het onderzoek heeft betrekking op 335 eindvonnissen die gewezen werden door de Arbeidsrechtbank te Antwerpen. Ten einde een eenheid in de tijd van de rechtspraak te krijgen, werden alleen die zaken opgenomen die gedurende de periode

1 oktober 1980 tot 30 september 1982 afgehandeld werden. De datum van eindvonnis werd als criterium genomen en niet de datum van aanhangigmaking, omdat alleen op die wijze de recente rechtspraak op de voet kon worden gevolgd.

De arbeidsrechtbank houdt zich inzake opzeggingstermijnen voor bedienden bezig met twee soorten zaken. In een eerste groep moet uitspraak gedaan over de volledige opzeggingstermijn. Het gaat hier om bedienden die om dringende redenen ontslagen zijn of het slachtoffer zijn van het faillissement van hun werkgever. Een tweede categorie bevat de uitspraken over bijkomende termijn. Deze eisen worden ingediend door bedienden die reeds een opzeggingstermijn kregen, doch menen op een langere termijn aanspraak te kunnen maken. Het spreekt vanzelf dat in deze gevallen de totale opzeggingstermijn in aanmerking wordt genomen.

Uiteraard werden alleen die zaken onderzocht waarbij sprake was van een arbeidsovereenkomst voor bedienden van onbepaalde duur. Niet opgenomen werden die zaken waarin een beschermd werknemer optrad of waar de eiser de leeftijd van 60 jaar overschreden had. Bij dit soort zaken hanteert de rechter misschien andere criteria voor de bepaling van de opzeggingstermijn.

b) *De toegekende opzeggingstermijn*. Bij de analyse staat de opzeggingstermijn, zoals deze door de arbeidsrechtbank bepaald werd, centraal.

²⁸ Ph. CHAVEZ, «Préavis des employés supérieurs», *T.S.R.*, 1975, 343.

²⁹ G. VAN DEN BERGHE, «Berekening van opzeggingstermijnen voor bedienden», *T.S.R.*, 1977, 201-202.

³⁰ Ph. CHAVEZ, «Préavis des employés supérieurs», *T.S.R.*, 1975, 343-344.

³¹ A. COLENS en M. COLENS, *Le contrat d'emploi*, Larcier, 1980, 186; Ph. CHAVEZ, «Préavis des employés supérieurs», *T.S.R.*, 1975, 344-345; G. VAN DEN BERGHE, «Berekening van opzeggingstermijnen voor bedienden», *T.S.R.*, 1977, 201.

³² J. MEYERS en K. GEENS, «Opzeggingstermijnen voor bedienden: rechtspraak en toverformules», *R.W.*, 1981-82, 1314.

³³ M. GALANTER, «Why the 'haves' come out ahead, speculations on the limits of legal change», *Law and Society Review*, Vol. 9, 1974-75, 95-160.

³⁴ Een recent voorbeeld is J. VAN KERCKVOORDE, «Beleidsvoering door parketmagistraten. Een onderzoek naar OM-beslissingen en naar de daaraan ten grondslag liggende criteria», in A.J. HOEKEMA en J. VAN HOUTTE, *De rechtssociologische werkkamer*, Van Loghum Slaterus, 1982, 104-132.

Tabel 1: Verdeling van de toegekende opzeggingstermijn

Antaall maanden	N	%
3	64	19
4	17	5
5	22	7
6	48	14
7	25	7
8	16	5
9	24	7
10	11	3
11	11	3
12	16	5
13-15	15	4
16-18	21	6
19-21	10	3
22-24	16	5
25-48	19	6
Totaal	335	100

Er bestaat een aanzienlijke spreiding bij de toegekende opzeggingstermijnen (zie samenvattende tabel 1). De termijn varieert van 3 tot 48 maanden. Het gemiddelde bedraagt 10 maanden. Men kan het gemiddelde nog op een andere manier bekijken. In de helft van de gevallen wordt een termijn van drie tot zeven maanden toegekend³⁵. De opzeggingstermijn bedraagt maximaal een jaar in drie vierde van de zaken. In 6 % wordt een termijn van meer dan twee jaar toegekend, terwijl in zowat 20 % de termijn tussen 1 en 2 jaar schommelt.

c) *De factoren die de opzeggingstermijn beïnvloeden.* Deze factoren komen grotendeels overeen met die welke vroeger werden opgesomd en sluiten aan bij de aldaar geformuleerde hypothesen.

De anciënniteit en de leeftijd van de bediende werden gemeten in jaren. De functie werd ingedeeld volgens de vijfvoudige classificatie van Claeys³⁶, terwijl het loon (in 1000 fr.) werd herberekend op basis van index 1974. De werkgevers werden opgedeeld in zelfstandigen, P.V.B.A., N.V., V.Z.W. en de restcategorie «andere».

De vertegenwoordigers der partijen werden onderver-

deeld in: vakbondsvertegenwoordigers; gespecialiseerde Antwerpse advocaten; andere Antwerpse advocaten; andere advocaten (van buiten gerechtelijk arrondissement Antwerpen).

Uiteraard is het moeilijk deskundigheid als dusdanig te meten. Daarom werd gebruik gemaakt van een benaderende variabele. Een advocaat die meer dan vijf maal met een betwisting inzake opzeggingstermijnen voor bedienden voor de Arbeidsrechtbank te Antwerpen geconfronteerd werd, werd als gespecialiseerd beschouwd.

Bij de wijze van ontslag werden de volgende categorieën voorzien:

- dringende redenen;
- bijkomende opzeggingstermijn; bediende heeft gewerkt tijdens de opzeggingsperiode;
- bijkomende opzeggingstermijn; opzeggingsvergoeding uitgekeerd zonder arbeidsprestaties;
- ontslag zonder vermelding van redenen;
- andere.

Zes verschillende beroepsrechters traden op bij de zaken, die in dit onderzoek werden opgenomen. Twee magistraten behandelden het leeuwedeel der zaken. Twee anderen werkten elk een kleine 10 % der zaken af. Wegens hun gering aantal vonnissen (resp. 5 en 2) werden de twee overige rechters niet verder in de analyse betrokken.

In tabel 2 vind men voor iedere variabele het aantal zaken dat onder elke categorie ressorteert.

d) *Welke betekenis hebben deze factoren voor de opzeggingstermijn?* Tot nu toe werd een opsomming gegeven van vele variabelen, die een invloed kunnen uitoefenen op de toegekende opzeggingstermijn. Deze factoren staan echter niet los van elkaar. Zo behoort een bediende met een hoge anciënniteit uiteraard tot een oudere leeftijdsgroep. Ook verdienen de meeste bedienden met een hogere functie meer dan die met een lagere functie.

Nu is het belangrijk om de eigenlijke of de zuivere invloed van elke factor te achterhalen. Dit kan alleen door alle factoren tegelijk in de analyse te betrekken. Dit noemt men een meervariabelenanalyse. Hiertoe hebben wij twee statistische technieken gebruikt, nl. de multiple lineaire regressieanalyse en de multiple classificatieanalyse (MCA)³⁷.

Bij onze analyse kon echter geen gebruik worden gemaakt van alle 335 zaken, omdat in een aantal gevallen geen informatie beschikbaar was over een aantal variabe-

Tabel 2: Resultaten van de regressieanalyse met functie, leeftijd, anciënniteit en loon van de bediende

Variabele	Regressiecoëfficiënt	t-waarde	p <	beta
Anciënniteit	0,960	25,71	.001	.675
Leeftijd	0,074	3,72	.001	.091
Functie	1,501	5,17	.001	.166
Loon	0,0106	9,74	.001	.322

³⁵ Dit noemt men de mediaan.

³⁶ Geen enkele bediende bevond zich evenwel op niveau 5 van de schaal die door Claeys werd gebruikt.

³⁷ De bedoeling van beide technieken is dezelfde, nl. het meten van de zuivere invloed van elke factor. De regressietechniek is slechts geëigend voor variabelen waarvan het meetniveau interval

len. Meestal betrof dit de leeftijd, soms ook het loon. Voor de regressieanalyse bleven aldus nog 251 zaken over³⁸.

1) Algemene regressieanalyse

In de eerste plaats werd een multiple lineaire regressieanalyse uitgevoerd met de vier «traditionele» variabelen (tabel 2). Dezelfde techniek werd gebruikt door Claeys, Van den Berghe en Meyers en Geens.

Bij het bekijken van tabel 2 dient men in eerste instantie oog te hebben voor de betacoëfficiënt. Een hoge waarde wijst op een sterke invloed van de variabele in kwestie op de opzeggingstermijn. Zo levert de variabele anciënniteit (0,675) de belangrijkste bijdrage. Met behulp van deze vier onafhankelijke variabelen wordt 86 % van de totale variantie van de opzeggingstermijn verklaard. Dit cijfer moet als hoog geïnterpreteerd worden, want omgekeerd beduidt het dat alle andere factoren samen slechts 14 % van de variantie van de opzeggingstermijn verklaren. Niettemin is de standaardfout vrij aanzienlijk (3,05). Dit wijst erop dat de reëel toegekende opzeggingstermijnen nogal afwijken van de door de formule voorspelde termijnen.

Om de termijn in een bepaalde zaak te voorspellen moet men de anciënniteit van de bediende in kwestie vermenigvuldigen met de overeenkomstige niet-gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt. Hetzelfde doet men met de leeftijd, het loon en de functie. Hiervan trekt men de restterm af. Onze formule luidt :

$$OPZ = 0,96 ANC + 0,074 LEEFT + 1,501 FUNC + 0,0106 LOON - 5,21.$$

Wat betekent deze formule in vergelijking met de reeds bestaande formules ?

De regressiecoëfficiënt van de factor *anciënniteit* (0,96) ligt op nagenoeg dezelfde hoogte als die van de beide formules Claeys (0,9) en slechts iets hoger dan die in de formule Van den Berghe (P.U.B.) (0,82) en Meyers en Geens (0,84). Een jaar anciënniteit komt praktisch neer op 1 maand opzeggingstermijn.

Ook de coëfficiënt van de *leeftijd* (0,074) stemt vrijwel overeen met die bij Van den Berghe (P.U.B.) (0,07) en bij Meyers en Geens (0,08). De betekenis van de leeftijd in de beide formules Claeys is echter heel wat geringer (0,02 en 0,03).

is, maar kan ook — met voorzichtigheid bij de interpretatie — worden toegepast bij ordinale variabelen. De MCA wordt gebruikt om de invloed van nominale variabelen na te gaan op de afhankelijke variabele (de opzeggingstermijn), die wel interval geschaald moet zijn.

Een voorbeeld van een intervalvariabele is het loon of de leeftijd. De afstand tussen twee meeteenheden is gelijk, want een jaar blijft een jaar. Als voorbeeld van een ordinale variabele kan de functie genoemd worden. Bedienden van niveau 5 bekleden een hogere functie dan van niveau 4. Men kan echter niet zeggen dat de afstand van niveau 4 tot 5 even groot is als die van niveau 2 tot 3 bijvoorbeeld. Een nominale variabele ten slotte bevat geen echte rangorde. Het geslacht vormt hiervan een goed voorbeeld. Men kan moeilijk stellen dat een man meer is dan een vrouw of omgekeerd.

³⁸ In de meeste zaken die afvielen bedroeg de opzeggingstermijn drie maanden. In deze gevallen vond de rechter het gezien de korte anciënniteit blijkbaar niet nodig de leeftijd te vermelden.

De *functie*coëfficiënt overtreft qua betekenis (1,501) ruimschoots die van de andere formules, uitgezonderd die van de formule Van den Berghe (P.U.B.).

De *loon*factor bezit een zelfde regressiecoëfficiënt (0,0106) als de eerste formule Claeys en de formule Van den Berghe (P.U.B.). Onze coëfficiënt is echter veel hoger dan in de tweede formule Claeys (0,003). Dit wordt slechts gedeeltelijk verklaard door de verschillende basis (1981) van de tweede formule Claeys. Waar Claeys spreekt van een verminderd belang van het loon³⁹, geldt dit niet bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen.

Van het aldus bereikte resultaat moet in elke formule nog een restfactor afgetrokken worden. Deze is in ons onderzoek (- 5,21) groot in vergelijking met de andere formules (van - 0,8 tot - 2,76).

2) Multiple classificatieanalyse

De vorige analyse kon slechts uitgevoerd worden met de vier traditionele variabelen. Om nu na te gaan of de andere factoren die wij vermeld hebben een invloed uitoefenen op de opzeggingstermijn, werd een multiple classificatieanalyse (MCA) gebruikt.

De resultaten van de MCA-analyse zijn afgedrukt in tabel 3. Deze tabel geeft in de eerste kolom de naam van de variabele, in de tweede kolom de categorieën waarin deze wordt ingedeeld en in de derde kolom het aantal zaken per categorie. De vierde en de vijfde kolom geven respectievelijk het gemiddelde vóór en na MCA alsmede de betacoëfficiënt.

Het is een van de interessante aspecten van MCA dat deze techniek de gemiddelde opzeggingstermijn geeft vóór en na uitvoering van de analyse. Het gemiddelde vóór MCA is de gemiddelde opzeggingstermijn die aan de bedienden behorende tot iedere categorie van elke variabele wordt toegekend. Hierbij wordt de invloed van de andere variabelen niet uitgeschakeld. Het gemiddelde na MCA is het zuivere gemiddelde, waarbij de invloed van de andere factoren onder controle wordt gehouden.

Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Uit tabel 3 kan worden afgelezen dat aan mannelijke bedienden gemiddeld een opzeggingstermijn van 12,57 maanden wordt toegekend. Bij de vrouwen bedraagt deze 8,19 maanden. Dit zijn de gemiddelde opzeggingstermijnen vóór MCA. Betekent dit dat de rechtbank de vrouwen discrimineert? Geenszins, want bij deze gemiddelden speelt ook de invloed van de andere factoren mee. Misschien is de gemiddelde anciënniteit bij de mannen hoger. Allicht verdienen zij ook een hoger loon, enz. De invloed van al deze factoren is vóór MCA nog in de gemiddelde opzeggingstermijn van mannen en vrouwen verdisconteerd. Zij maken het nog niet mogelijk te zeggen of het geslacht als dusdanig een invloed heeft op de opzeggingstermijn. De gemiddelden na MCA doen dit wel. Dit zijn uitgezuiverde cijfers, die louter de invloed van het geslacht uitdrukken. De gemiddelde opzeggingstermijn na MCA voor de mannen bedraagt 11,56 maanden en 11,17 maanden voor de vrouwen. Deze verschillen zijn gering, zodat wij kunnen besluiten dat het geslacht geen rol

³⁹ T. CLAEYS, «Des préavis de crise», *J.T.T.*, 1981, 270.

speelt bij de bepaling van de opzeggingstermijn. Dit blijkt eveneens uit de overeenkomstige betacoëfficiënt, die slechts .021 bedraagt⁴⁰.

Tabel 3: Resultaten van de multiple classificatieanalyse met alle variabelen

Variabelen		N	Gemid- delde vóór MCA	Gemid- delde na MCA
<i>Anciënniteit</i>	- 5 j.	155	7,70	8,26
	- 10 j.	53	13,91	13,21
	- 15 j.	16	17,88	18,09
	+ 15 j.	20	28,95	26,29
	beta		.754	.645
<i>Leeftijd</i>	- 40 j.	133	9,01	10,62
	41-50 j.	75	12,07	11,57
	51-60 j.	36	19,25	14,33
	beta		.427	.154
<i>Functie</i>	1 + 2	180	9,32	10,38
	3	37	15,41	12,73
	4	27	20,30	16,92
	beta		.461	.255
<i>Loon</i>	- 400	23	5,35	8,97
	401-600	78	8,90	10,63
	601-800	66	9,95	10,67
	800 +	77	17,17	13,72
	beta		.494	.196
<i>Geslacht</i>	Man	182	12,57	11,56
	Vrouw	62	8,19	11,17
	beta		.232	.021
<i>Vertegenwoordiging aanlegger</i>	Vakbond	53	8,72	11,40
	Antw.n. gesp.	79	11,28	11,54
	Antw.ge- spec.	77	12,97	10,63
	ander arr.	35	12,69	13,18
	beta		.196	.098
<i>Vertegenwoordiging verweerder</i>	Antw.n. gesp.	95	10,01	10,78
	Antw.ge- spec.	82	13,23	11,33
	ander arr.	67	11,34	12,58
	beta		.167	.089
	dring. red.	55	8,49	10,65
<i>Wijze ontslag</i>	gewerkt	66	10,73	11,60
	vergoed	90	13,19	12,28
	geen reden	10	18,00	10,08
	andere	23	11,04	10,41
	beta		.272	.093
<i>Verweerder</i>	zelfst.	2	10,50	11,99
	PVBA	40	7,93	10,27
	NV	173	12,50	11,64
	VZW	17	9,94	11,64
	andere	12	10,54	12,45
	beta		.211	.067
<i>Faillissement</i>	neen	216	11,38	11,17
	ja	28	12,04	13,69
	beta		.025	.098

⁴⁰ MCA geeft echter geen (ongestandaardiseerde) regressiecoëfficiënten, zodat het opstellen van een «formule» niet tot de mogelijkheden behoort.

<i>Rechter</i>	A	87	12,66	11,77
	B	115	11,81	11,97
	C	23	9,13	11,11
	D	19	6,68	7,37
	beta		.206	.147

R² = . 819

Alvorens naar de resultaten van de MCA te kijken, moet vooraf nog worden vermeld dat de factoren anciënniteit, leeftijd, functie en loon niet in de MCA konden worden opgenomen in de vorm zoals ze in het multiple lineaire regressiemodel werden ingeschakeld⁴¹.

De MCA levert interessante resultaten op, vooral wat de bijgevoegde variabelen betreft. Alvorens hierop in te gaan worden eerst nog de vier traditionele variabelen in een notedop besproken.

Zo blijft de *anciënniteit* van de bediende ook bij MCA veruit de sterkst beïnvloedende factor. Zoals uit tabel 3 afgelezen kan worden, stijgt de gemiddelde opzeggingstermijn (na MCA) van 8,26 maanden bij anciënniteit van minder dan 5 jaar tot 26,29 maanden indien de bediende meer dan 15 jaar anciënniteit heeft.

De opzeggingstermijnen nemen toe met een stijgend loon. Zo bedraagt de gemiddelde termijn 8,97 maanden bij een loon tot 400.000 fr. per jaar. Hij neemt toe tot ongeveer 10,60 maanden bij een loon van 401.000 fr. tot 800.000 fr. en bereikt 13,72 maanden wanneer het jaarloon meer dan 800.000 fr. bedraagt.

Bedienden met een hogere *functie* krijgen eveneens langere opzeggingstermijnen toebedeeld. De bedienden van de laagste twee niveaus krijgen 10,38 maanden, die van niveau 3 12,73 maanden, terwijl de gemiddelde opzeggingstermijn voor bedienden van niveau 4 16,92 maanden belooft.

Een vergelijkbaar fenomeen doet zich voor bij de *leeftijd*. Ook bij deze variabele worden stijgende opzeggingstermijnen vastgesteld. Zij variëren van gemiddeld 10,62 maanden bij bedienden niet ouder dan 40 jaar tot 14,33 maanden bij bedienden tussen 51 en 60 jaar.

De factoren die naast de vier traditionele aan de analyse werden toegevoegd, leveren geen grote bijdrage tot de verklaring van de opzeggingstermijn. Dit betekent echter niet dat zij geen betekenis hebben.

Daarom zullen wij ze systematisch overlopen.

Het *geslacht* van de bediende blijkt zo goed als geen rol te spelen bij de bepaling van de opzeggingstermijn. Na MCA bestaat er nauwelijks een verschil tussen het aantal maanden toegekend aan mannen (11,56) en vrouwen (11,17).

⁴¹ Zo werd de variabele anciënniteit gereduceerd tot vier categorieën (per schijf van 5 jaar) en de leeftijd tot drie (tot 40 jaar, van 41 tot 50 jaar, van 51 tot 60 jaar). Bij de functievariabele werden de eerste en de tweede categorie samengenomen en het loon werd teruggebracht tot een vierdelige variabele (- 400.000 fr.; 401.000 fr. tot 600.000 fr.; 601.000 tot 800.000 fr. en meer dan 800.000 fr.). Deze reductie van het oorspronkelijk aantal categorieën was noodzakelijk om de MCA-analyse computer-technisch uit te voeren. De wijze waarop de samenvoeging is gebeurd, werd zorgvuldig overwogen, zodat het informatieverlies beperkt blijft. Het is vanzelfsprekend dat het inschakelen van minder verfijnde meetinstrumenten voor de vier klassieke factoren van invloed zal zijn op hun betacoëfficiënten.

Wat de *vertegenwoordiging der aanleggers* betreft, brengen de gespecialiseerde Antwerpse advocaten het er minder goed van af dan verwacht. Immers, de langste opzeggingstermijnen (13,18 maanden) worden behaald door advocaten van buiten het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. De andere Antwerpse advocaten en de vakbondsvertegenwoordigers scoren gemiddeld (ongeveer 11,5 maanden) doch de gespecialiseerde Antwerpse advocaten behalen de minst lange opzeggingstermijnen (10,63 maanden). Men kan zich de vraag stellen hoe dit komt. Zijn de gespecialiseerde advocaten misschien gemakkelijker tevreden of zijn zij minder hardnekkig? Of kan men stellen dat hun deskundigheid vooral buiten de rechtbank tot uiting komt, nl. in onderhandelingen?

De *vertegenwoordiging van de verweerder* geeft aanleiding tot het formuleren van gelijkaardige bedenkingen. Hier zijn de andere Antwerpse advocaten (10,78 maanden) het meest succesvol. De advocaten uit een ander gerechtelijk arrondissement behalen ditmaal de minst goede resultaten (12,58 maanden) terwijl de gespecialiseerde Antwerpse advocaten een middenpositie innemen (11,33 maanden)⁴². Ook in dit geval leidt veronderstelde deskundigheid niet tot tastbare resultaten.

De *wijze van ontslag* zorgt niet voor grote verschillen in de opzeggingstermijnen, maar geeft wel aanleiding tot interessante besluiten. Verrassend is wel dat van de bedienden die een bijkomende termijn vragen, diegenen die geen arbeidsprestaties hebben moeten leveren een wat langere termijn krijgen (12,28) dan zij die wel gewerkt hebben gedurende de opzeggingsperiode (11,60 maanden). De bedienden die ontslagen werden om dringende redenen krijgen een nog kortere termijn (10,65 maanden). Het gaat hier wel om dringende redenen die door de arbeidsrechtbank niet aanvaard werden. Is de interpretatie juist dat de rechters toch rekening houden met een zekere «schuld» van

deze bedienden en daarom een wat kortere termijn toekennen?

Houden de rechters rekening met de *draagkracht van de onderneming* bij de bepaling van de opzeggingstermijn? Het is moeilijk hierop een duidelijk antwoord te geven. De score van de N.V. ligt meer dan een maand hoger (11,64 maanden) dan die van de P.V.B.A. (10,27 maanden). Dit zijn de twee categorieën die een redelijk aantal zaken tellen. Al kan men op basis van dit gegeven alleen geen verregaande conclusies trekken, toch vormt het een interessante hypothese voor verder onderzoek.

Met meer zekerheid kan men stellen dat het *faillissement van de onderneming* de rechters inspireert om wat genereuzer op te treden. Het verschil na MCA bedraagt zowat 2,5 maanden meer voor de betrokkenen (13,69 maanden) in vergelijking met de andere bedienden (11,17 maanden).

De laatste variabele, *de rechter* die de vonnissen heeft gewezen, speelt een niet onbelangrijke rol. In ons onderzoek is deze variabele even belangrijk als de factor leeftijd. Een rechter — met name rechter D — kent zowat vier maanden minder toe dan zijn drie collega's (7,37 maanden tegenover 11 à 12 maanden). Deze discrepantie lijkt zo sterk dat zij onmogelijk aan het toeval kan worden toegeschreven.

3) *Regressieanalyse per rechter*

De vraag is of hiervoor een verklaring kan worden gevonden. Leggen de rechters misschien andere klemtonen bij de evaluatie van de opzeggingstermijn? Laten zij dezelfde factoren meespelen bij hun besluitvorming of zijn er min of meer belangrijke accentverschuivingen? Hierin kan meer inzicht worden verkregen door de regressieanalyse met de vier traditionele factoren te herhalen, maar nu afzonderlijk per rechter.

Tabel 4: Resultaten van de multiple lineaire regressieanalyse per rechter

	Variabele	Reg. coëff.	t-waarde	p <	beta	
Rechter A (N = 90)	Functie	1,41	4,22	.001	.178	Intercept. = - 4,62
	Leeftijd	0,066	2,41	.05	.088	R ² = .908
	Anciënniteit	0,936	19,28	.001	.684	SEE = 2,43
	Loon	0,0117	9,14	.001	.403	F = 208,57 p < .001
Rechter B (N = 117)	Functie	2,14	2,60	.011	.139	Intercept. = - 6,36
	Leeftijd	0,113	3,01	.001	.124	R ² = .860
	Anciënniteit	0,918	14,88	.001	.620	SEE = 3,44
	Loon	0,0115	5,96	.001	.327	F = 172,00 p < .001
Rechter C (N = 23)	Functie	0,16	0,84	n.s.	.022	Intercept. = - 0,72
	Leeftijd	0,050	3,50	.001	.078	R ² = .992
	Anciënniteit	0,883	41,36	.001	.944	SEE = 0,56
	Loon	0,0076	7,95	.001	.199	F = 558,28 p < .001
Rechter D (N = 19)	Functie	1,62	1,91	n.s.	.234	Intercept. = - 0,78
	Leeftijd	0,029	0,64	n.s.	.067	R ² = .888
	Anciënniteit	1,097	7,70	.001	.841	SEE = 1,63
	Loon	-0,0026	0,84	n.s.	-.104	F = 27,78 p < .001

⁴² Deze cijfers kunnen verwarrend werken. Waarom wordt gezegd dat de advocaten met de kortste opzeggingstermijn het meest succesvol zijn? De reden is dat deze cijfers eigenlijk omgedraaid moeten worden. Zij dienen geïnterpreteerd te worden als de opzeggingstermijn die men *tegen* een bepaalde categorie behaalt. Omdat de andere Antwerpse advocaten slechts 10,78 maanden moeten toestaan zijn zij vanuit deze optiek dus het meest succesvol.

De interpretatie moet voorzichtig blijven omdat de analyse zeker bij rechters C en D betrekking heeft op een gering aantal zaken. Toch is de conclusie gerechtvaardigd dat de rechters andere klemtonen leggen bij de bepaling van de opzeggingstermijn.

Anciënniteit speelt de belangrijkste rol bij alle vier. De regressiecoëfficiënt ervan is vrij stabiel (0,883 tot 1,097). *Loon* is een factor die door drie rechters gehanteerd wordt, doch niet door rechter D. De coëfficiënt neemt niettemin tamelijk verschillende waarden aan bij deze drie rechters (0,0076 tot 0,0117). Ook de *functie* wordt verschillend geëvalueerd. Rechters A en B houden er rekening mee, maar rechters C en D niet. Bij de twee eerst genoemde rechters bedraagt de regressiecoëfficiënt respectievelijk 1,41 en 2,14.

De rechters hechten ten slotte, met uitzondering van rechter B, bij wie de regressiecoëfficiënt 0,113 bedraagt, weinig belang aan de *leeftijd* van de bediende.

Resumerend kan men stellen dat rechter A en rechter B rekening houden met de vier traditionele variabelen. Bij rechter B krijgen echter de functie en de leeftijd een iets groter gewicht toegemeten. Bij de overige twee rechters dient men gezien het geringe aantal zaken, voorzichtiger te zijn bij de interpretatie. Zo lijkt rechter C weinig belang te hechten aan de functie, terwijl bij rechter D het loon blijkbaar geen rol speelt.

5. Besluit

Het centrale thema van dit onderzoek was een analyse van de opzeggingstermijnen voor bedienden die door de Arbeidsrechtbank te Antwerpen in de periode 1 oktober 1980 tot 30 september 1982 werden toegekend. Het onderzoek omvatte 335 eindvonnissen. De bedoeling was te achterhalen welke factoren de rechters hierbij laten meespelen. Naast de vier klassieke factoren loon, leeftijd, anciënniteit en functie van de bediende werden ook andere factoren in aanmerking genomen.

In eerste instantie berekenden wij op dezelfde wijze als Claeys, Van den Berghe en Meyers en Geens een «formule», die de rechtspraak van de Arbeidsrechtbank van Antwerpen weergeeft. Deze luidt:

$$OPZ = 0,96 ANC + 0,074 LEEFT + 1,501 FUNC + 0,0106 LOON - 5,21$$

Globaal genomen wijkt deze formule weinig af van de drie eerder genoemde. Dit houdt in dat de anciënniteit de belangrijkste factor is, gevolgd door het loon, de functie en de leeftijd. In vergelijking met de andere formules neemt het belang van de functie en van de leeftijd toe. De recente vaststelling van Claeys dat de betekenis van het loon zou verminderen, wordt evenwel niet bevestigd. Deze vier klassieke factoren verklaren samen 87 % van de variantie van de opzeggingstermijn. Dit cijfer ligt op het niveau van de

eerdere onderzoeken en moet als hoog geïnterpreteerd worden. Toch wijken de toegekende opzeggingstermijnen in sommige gevallen aanzienlijk af van de termijnen die voorspeld worden door de formule. Nu eens zijn ze hoger, dan weer lager.

In de tweede plaats evalueerden wij de rol van een reeks andere factoren. In zijn geheel genomen hebben zij slechts een geringe invloed op de opzeggingstermijn. Toch leiden zij tot interessante conclusies. Zo heeft het geslacht geen invloed op de lengte van de opzeggingstermijn, niettegenstaande de reclassering voor vrouwen in de regel moeilijker is. De rechters houden wel in beperkte mate rekening met de draagkracht van de onderneming. De wijze van ontslag heeft eveneens een bepaalde betekenis. De bedienden die het slachtoffer werden van een faillissement, krijgen een wat langere termijn. Diegenen die om vermeende dringende redenen ontslagen werden, krijgen echter zowat een maand minder dan het gemiddelde. Laten de rechters zich hierbij leiden door een bepaalde mate van «schuld»?

Het heeft ook belang welke advocaat de partijen vertegenwoordigt. In tegenstelling tot eerdere verwachtingen zijn de resultaten van gespecialiseerde advocaten minder goed, al zijn de verschillen beperkt.

Vanuit het oogpunt van de gelijkheid bekeken, zou het geen verschil mogen uitmaken welke rechter de zaak oordeelt. Drie rechters hanteren grosso modo dezelfde criteria en de onderlinge verschillen zijn miniem. Een vierde rechter geeft nochtans duidelijk lagere opzeggingstermijnen. Hoewel hij slechts een beperkt aantal zaken vonnist, kent hij hierin termijnen toe die gemiddeld vier maanden lager liggen dan bij zijn collega's.

De resultaten gelden alleen voor de Arbeidsrechtbank Antwerpen en mogen niet zonder meer veralgemeend worden. Het zou interessant zijn deze studie over te doen in andere gerechtelijke arrondissementen. Pas dan kan men zeggen of er een eenheid van rechtspraak bestaat. Rechtssociologisch onderzoek waarbij de rechtspraak van een zelfde rechtbank op een beperkt terrein onder de loep wordt genomen, is vrij schaars. Toch beantwoordt het aan een reële behoefte, want gepubliceerde rechtspraak is niet steeds representatief voor het geheel van de rechtspraak.

E. LANGERWERF

Eerstaanwezend assistent U.F.S.I.A.

F. VAN LOON

Docent U.F.S.I.A.

HET BEGRIIP LICHAMELIJK ONGEVAL IN VERZEKERINGEN

Probleemstelling

In meerdere verzekeringen wordt het begrip lichamelijk ongeval gehanteerd. Dit is het geval voornamelijk in de arbeidsongevallenverzekering, in de invaliditeitsverzekering en in de lichamelijke-ongevallenverzekering. Opvallend is dat het begrip ongeval in verzekeringen in twee betekenissen wordt gebruikt.

Uitsluitend toevalligheden zijn verzekeringsvatbaar. Dit is eigen aan de essentie zelf van de verzekeringsbedrijvigheid (Monette, De Villé en André, *Traité des assurances terrestres*, nrs. 67 e.v.).

Toevalligheden zijn gebeurtenissen waarvan de verwezenlijking niet of niet hoofdzakelijk afhangt van de wil van de betrokken personen. Slechts in die omstandigheden kan er van risico gesproken worden. Dergelijke toevalligheden

worden in meerdere polissen aangeduid als ongevallen. Bij de verzekeringen tegen lichamelijke ongevallen, krijgt dit begrip ongeval nog een bijkomende technische betekenis.

Veruit de meeste rechtsleer en rechtspraak handelt over het ongevalsbegrip in de arbeidsongevallenverzekering. Doch de opvattingen die gelden in deze verzekering, hebben in niet geringe mate het denken in de andere branches beïnvloed.

Taalkundig

Van Dale omschrijft het begrip ongeval als «een ongunstige loop der omstandigheden, een tegenspoed» (*Groot woordenboek der Nederlandse Taal*, deel II, p. 1650).

«Een ongelukkig geval, een ongunstig iets, een tegenspoed». Zo drukt Verschuerens *Modern Woordenboek* (p. 806) het uit. In de Nederlandstalige *Larousse* wordt het ongeval bestempeld als «een ongeluk, een onheil, een tegenslag, een ongunstige of nadelige samenloop van gebeurtenissen».

Rechtskundigen en verzekeraars hebben aan deze definities echt geen boodschap. Ze dienen uit te kijken naar een strikter omschrijving. Te meer ook, omdat bij ontstentenis van een ongevalsdefinitie in de polisvoorwaarden, het ongevalsbegrip door de rechtspraak in het voordeel van de verzekerden wordt uitgelegd, in de breedste zin die daaraan in de omgangstaal wordt gegeven (Mertens in *Kluwers Verzekeringshandboek*, II. 3.2.01).

De voorbereiding van de oorspronkelijke wetgeving inzake arbeidsongevallen

De arbeidsongevallen werden oorspronkelijk geregeld door de wet van 24 december 1903. Bij de bespreking van deze wet in de kamer, bepaalde de verslaggever, Van Cleemputte het ongeval als een «plotseling en abnormaal feit dat de plotselinge tussenkomst veronderstelt van een van buiten komende kracht» (*Doc. Parl. Chambre*, 1900-01, nr. 302, p. 106). Deze definitie werd door de toenmalige minister van Arbeid Francotte in zijn uiteenzetting voor de Senaat verdedigd (*Ann. Parl. Sénat*, 1903-04, p. 89).

De oorspronkelijke rechtspraak volgens deze wetgeving

Spoedig nam de rechtspraak dit begrip over en verbeterde het. Door het Hof van Cassatie werd het ongeval omschreven als «een plotseling en abnormaal feit veroorzaakt door een van buiten komende kracht» (Cass., 8 juli 1909, *Pas.*, I, 339).

Dit begrip verdient nader ontleed te worden:

1° Een ongeval is in de eerste plaats een abnormale gebeurtenis. Het is een voorval dat buiten de normale levensomstandigheden valt, een onverwacht voorval indruisend tegen de gewone en normale omstandigheden waarin het leven zich afspeelt. Wie slachtoffer wordt van een ongeval, voelt zich te kort gedaan. Hij heeft iets ondergaan dat niet tot zijn gewoon levenspatroon behoort.

De moeilijkheid ligt echter in het vaststellen van wat als abnormaal moet worden beschouwd. Om dit te bepalen zullen steeds de concrete specifieke omstandigheden moeten worden onderzocht. Doch ten opzichte van welke feitelijke toestand dient de gebeurtenis abnormaal te zijn? Zo is

het voor de meesten volkomen abnormaal, dat ze leven en werken in een door kolenstof bevuilde atmosfeer. Voor de mijnwerker maakt dat nochtans een normale omstandigheid uit van zijn arbeid.

Oorspronkelijk dachten rechtsleer en rechtspraak aan gebeurtenissen die op zichzelf abnormaal zijn, waarvan de abnormaliteit voor het slachtoffer extrinsiek is (Delaruwière en Namèche, *La réparation des dommages résultant des accidents du travail*, nr. 34). Deze auteurs sommen op als abnormale gebeurtenis: het vallen van een lamp, het breken van een kabel, het ontploffen van een verwarmingsketel.

Een arbeider die ongesteld werd toen hij het gewicht van een stoomhamer naar beneden zag vallen, terwijl dat toch normaal tot zijn werk behoorde, kon daarentegen geen toepassing vragen van de wet op de arbeidsongevallen (Cass., 6 juli 1911, *Pas.*, 1911, I, 417).

Evenmin kon een arbeidsongeval inroepen de arbeider die een machine op gang bracht en ten gevolge daarvan emotionele stoornissen kreeg, terwijl de machine heel normaal werkte (Cass., 6 juli 1911, *Pas.*, 1911, I, 417).

Dat was evenmin het geval voor iemand die aangetast werd door traumatische neurastenie, alleen maar doordat hij er zich plotseling in alle hevigheid bewust van werd dat hij groot gevaar liep door gas gegrepen te worden (Vred. Antwerpen, 20 april 1940, *Bull. Ass.*, 1941, 55).

2° Een ongeval is bovendien een plotselinge gebeurtenis. Reeds vroeg had de rechtspraak uitgemaakt dat plotseling niet noodzakelijk betekent: wat in een fractie van een seconde voorvalt. De gebeurtenis moet zich wel in een relatief kort tijdsbestek voorgedaan hebben. Plotseling staat tegenover progressief, datgene wat geleidelijk tot stand komt (Vred. Beringen, 21 oktober 1960, *R.G.A.R.*, 1963, 7121).

Als een plotseling feit mag niet beschouwd worden het schuren van een riem over de hand, zeker niet als niet bewezen is dat de riem op een bepaald ogenblik kneuzingen heeft teweeggebracht (Vred. Oudenaarde, 23 januari 1957, *Bull. Ass.*, 1957, 329).

Het element «plotseling» moet teruggevonden worden in de gebeurtenis die de letsels veroorzaakt. Deze letsels zelf kunnen progressief ontstaan.

Indien een scheikundige in een laboratorium per ongeluk een bijtend chemisch produkt op zijn voeten morst, dan moet dit beschouwd worden als een plotseling feit. De reactie van het chemisch produkt treedt onmiddellijk in bij de aanraking met de voeten. Dat de brandwonden veroorzaakt door het produkt eerst later zichtbaar worden, doet geen afbreuk aan het plotselinge van het voorval (Vred. Hollogne-aux-Pierres, 18 januari 1938, *J.J.P.*, 1938, 427).

3° Een ongeval wordt veroorzaakt door een van buiten komende of uitwendige kracht. Dit wil zeggen een kracht die vreemd is aan de lichamelijke gesteldheid van het slachtoffer.

De rechtspraak neemt unaniem aan dat deze uitwendige kracht slechts gedeeltelijk de oorzaak mag zijn van de arbeidsongeschiktheid (Horion, *Traité des accidents du travail*, nr. 149).

Indien zowel de minder goede fysieke conditie van het slachtoffer als een uitwendige kracht het letsel veroorzaakt, of indien de uitwendige kracht een gebrekkige lichaamsconditie verergert, dan nog gaat het om een ongeval.

Een inspanning kan als een uitwendige kracht worden beschouwd. Twee arbeiders dragen een zware houten balk, de voorste trapt plotseling in een put zodat hij praktisch het hele gewicht van de balk op zijn schouders krijgt en hij werkelijk abnormale inspanning moet doen om recht te blijven staan. Indien hij hierdoor kwetsuren oploopt, zal niemand beweren dat er geen arbeidsongeval plaats heeft gehad.

De uitwendige kracht moet daarom niet hevig of gewelddadig zijn. Voldoende is dat de kracht van buiten uit komt.

Wat nu te denken van een val? Een val wordt niet altijd als ongeval bestempeld. Hij moet daartoe inderdaad het gevolg zijn van een van buiten komende kracht (Rb. Brussel, 11 juli 1935, *Rev. Acc. Trav.*, 1936, 244).

De latere rechtspraak volgens deze wetgeving

Latere rechtspraak gaf een andere inhoud aan de samenstellende elementen van het ongevalsbegrip. Vooral wijzigde zich de opvatting over het abnormale karakter van de gebeurtenis.

Wanneer een machine stukspringt en daardoor een arbeider gewond wordt, gaat het zeker om een abnormaal feit. Maar wat met de arbeider die een dwaasheid begaat en gewond wordt door een normaal functionerende machine? In deze omstandigheden kan er geen extrinsieke abnormale gebeurtenis aangewezen worden. Toch kan moeilijk volgehouden worden dat de gewonde geen slachtoffer van een ongeval was.

Een ander criterium werd dan ook gezocht. Volgens het Hof van Cassatie (14 januari 1955, *Pas.*, 1955, I, 494) diende het abnormale karakter van de gebeurtenis beoordeeld te worden, gelet op de arbeid van het slachtoffer.

Doch ook deze norm gaf geen voldoening. Hij sloot zelfs een gevaar in. Immers, iemand die uiterst gevaarlijk werk moet uitvoeren, loopt een grotere kans op ongevallen. Hij loopt de kans zich te horen tegenwerpen dat de gebeurtenis waarvan hij slachtoffer was, behoorde tot zijn normaal werk en zijn gewoon levenspatroon.

Meerdere evenementen zouden dus hun abnormaal karakter verliezen naargelang de graad van gevaarlijkheid van de arbeid toeneemt (Vandeuren, *De Verzekeringswereld*, juli 1969, p. 20).

Reeds vroeg hebben feitenrechters als norm aangenomen de persoon zelf van het slachtoffer. Als abnormaal werd beschouwd datgene wat abnormaal is voor het slachtoffer. Het abnormale bestaat erin dat een uitwendige kracht voor het slachtoffer abnormale gevolgen heeft teweeggebracht (Rb. Antwerpen, 21 november 1967, *R.G.A.R.*, 1968, 8411).

De vroegere lichamelijke-ongevallenverzekeringen

Vroegere polissen van lichamelijke-ongevallenverzekering gaven veelal een zeer uitgebreide bepaling van wat als ongeval moest worden aangenomen. Deze bepalingen bestonden uit meerdere elementen. Hierin waren vaak elementen vervat die niet tot de essentie van het ongevalsbegrip behoorden. Hoofdelementen bleven: een plotseling en abnormaal feit, veroorzaakt door een uitwendige kracht.

Een bijkomend element dat meestal in de polissen werd en wordt aangetroffen is het element onopzettelijkheid. Volgens de verzekeringscontracten dient het ongeval ook een onopzettelijk karakter te hebben. Dit onopzettelijk karakter heeft op zichzelf niets te maken met het wezenlijke van het ongevalsbegrip. Toch is het zo dat dit element wel degelijk vereist is wanneer het gaat om het verzekerings-technisch begrip ongeval. Een ongeval dat niet onopzettelijk gebeurt, is geen verzekeraar ongeval. Volgens artikel 16 van de Verzekeringwet, kan de opzettelijkheid niet verzekerd worden. Eigenlijk is dit vereiste ook in de verzekerings-technische definitie overbodig. Ze wordt in de polissen vermeld om de aandacht van de verzekerden te vestigen op het vereiste. Het komt er op neer dat de verzekerde neutraal moet blijven ten opzichte van het risico en dat hij zelf niet het gevaar mag scheppen door opzettelijk of roekeloos gedrag (Mertens in *Kluwer's Verzekeringshandboek*, II, 3.2-04).

De cassatiearresten van 26 mei 1967 en 3 november 1967

In zijn arrest van 26 mei 1967 beslist het Hof van Cassatie dat een ongeval is «een plotseling gebeuren, dat een lichamelijk letsel veroorzaakt of een ongeschiktheid tot arbeid of het overlijden tot gevolg heeft, en waarvan de oorzaak of één der oorzaken vreemd is aan het organisme van de getroffene» (*Pas.*, 1967, I, 1138).

Op 3 november 1967 bepaalde het Hof een ongeval als «de plotselinge gebeurtenis die een lichamelijk letsel doet ontstaan en waarvan de oorzaak of één der oorzaken vreemd is aan het organisme van de getroffene» (*R.W.*, 1968-69, 1175).

Aanleiding tot het eerste arrest was de volgende betwisting: de getroffene was werkzaam in een mijn. Hij diende een chemisch produkt in de mijngangen te verspreiden. Na beëindiging van zijn werk stelde hij een ontsteking vast aan handen, voeten en benen. Reeds in 1929 had het Hof van Cassatie als ongeval erkend het feit dat arbeiders een besmetting hadden opgelopen bij de behandeling van huiden (Cass., 15 maart 1929, *Pas.*, 1929, I, 120). In het motiverend gedeelte van het arrest komt het Hof tot de bevinding dat een ongeval in se een abnormale gebeurtenis is. Een ongeval is in wezen abnormaal omdat het voor het slachtoffer consequenties heeft. Het ongeval blijft een abnormale gebeurtenis.

Het element «abnormaal» moet echter niet in de begripsomschrijving worden opgenomen (Putteneers en Van de Ryck, *Arbeidsongevallen*, nr. 27).

Voor de arbeidsongevallenverzekering is een ongeval een plotseling feit dat een letsel veroorzaakt of helpt veroorzaken en dat veroorzaakt is of mede veroorzaakt is door een uitwendige kracht (Van de Velde en Schamp, *Arbeidsongevallen privé-sector*, p. 41 e.v.).

De huidige invaliditeitsverzekeringen en verzekeringen tegen lichamelijk ongeval.

In de polissen die in vergoeding voorzien bij invaliditeit door ziekte of ongeval, wordt geen omschrijving van het ongevalsbegrip aangetroffen. Het is immers niet nodig de juiste oorzaak van de invaliditeit te kennen voor de toepassing van deze polissen.

In de verzekeringspolissen die enkel de lichamelijke ongevallen tot voorwerp hebben, is wel een definitie opgenomen. Veelal wordt daar als ongeval bestempeld: een plotselinge gebeurtenis die een lichamelijk letsel ten gevolge heeft en waarvan de oorzaak of een van de oorzaken buiten het organisme van de getroffene ligt. Dit concept zal worden geïnterpreteerd conform de jurisprudentie op het gebied van de wetgeving op de arbeidsongevallen. Verwijzing naar de jurisprudentie inzake arbeidsongevallen is belangrijk. De evolutie ter zake geschiedt vaak in het voordeel van het slachtoffer.

Ten einde alle misverstanden uit de weg te ruimen, worden met ongevallen gelijkgesteld: verdrinking; vergiftiging en verstikking, door het onopzettelijk innemen van een

schadelijk produkt; tetanus, dolheid of miltvuur; luxaties, spierscheuringen en -overrekkingen, te wijten aan een plotselinge krachtinspanning; aantastingen van de gezondheid, die het rechtstreeks gevolg zijn van en in rechtstreeks verband staan met een verzekerd ongeval.

Hoewel de bepalingen van het ongeval in de lichamelijke-ongevallenverzekering en de arbeidsongevallenverzekering vergelijkbaar zijn, gaat het niet om dezelfde waarborgen. In arbeidsongevallen wordt geen rekening gehouden met de vroegere toestand van het slachtoffer, terwijl deze in de lichamelijke ongevallenverzekering wel in mindering gebracht wordt van de te vergoeden arbeidsongeschiktheid.

J. VAN DE RYCK

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER - 15 MAART 1982

Voorzitter-rapporteur: de h. Meeus

Advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaten: mrs. Draps en De Bruyn

Arbidsongeval — Roekeloos cassatieberoep — Kosten.

Wanneer het cassatieberoep van een door een arbeidsongeval getroffene te laat is ingesteld, gaat het Hof van Cassatie na of het cassatieberoep roekeloos is; zo ja, dan veroordeelt het Hof de eiser in de kosten.

Van K. t/ Onderlinge Verzekering B.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 februari 1981 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;

Over het middel van niet-ontvankelijkheid, door verweerster tegen de voorziening opgeworpen en uit het tardief karakter ervan afgeleid;

Overwegende dat uit het door verweerster overgelegde gerechtsdeurwaardersexploot blijkt dat het op 16 februari 1981 op tegenspraak gewezen arrest, op 14 mei 1981 op verweersters verzoek regelmatig is betekend, aan de in België woonachtige eiser;

Overwegende dat de voorziening ingesteld bij ter griffie van het Hof op 6 oktober 1981 neergelegd verzoekschrift, dus na het verstrijken van de termijn van drie maanden vanaf de betekening van de bestreden beslissing, bepaald bij artikel 1073, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, tardief is;

Dat het middel van niet-ontvankelijkheid gegrond is;

Overwegende dat de voorziening die na het verstrijken van de wettige termijn is ingesteld, ten deze roekeloos is en dat de kosten, met toepassing van artikel 68 van de Arbidsongevallenwet van 10 april 1971, ten laste van eiser moeten worden gelegd;

Om die redenen, verwerpt de voorziening; veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 30 APRIL 1982

Eerste voorzitter: de h. Wauters

Raadsheer-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaat-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Lagae en Claeys Bouuaert

Inkomstenbelastingen — Ambtshalve verrichte aanslag — Betwisting — Te leveren bewijs.

Wanneer de aanslag overeenkomstig art. 256 W.I.B. ambtshalve is verricht, kan de belastingschuldige die aanslag slechts betwisten hetzij door het juiste bedrag van zijn inkomsten te bewijzen, hetzij door aan te voeren dat de aanslag willekeurig is.

B. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 25 maart 1981 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 248, § 1, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen,

doordat het arrest de voorziening door eiser ingediend ongegrond verklaart en hem veroordeelt tot de kosten, op grond: «dat, wat de toepassing van de vergelijkingsmethode betreft, (eiser) ten onrechte stelt dat de administratie nog andere gegevens had moeten in aanmerking nemen dan de enige uitbetaalde lonen», en «dat de wet geenszins verplicht meerdere door de vergelijkingspunten opgeleverde gegevens inzake exploitatie-uitgaven te cumuleren», en nog «dat een bepaald gegeven in voorkomend geval afzonderlijk in aanmerking kan worden genomen indien blijkt dat andere inlichtingen zich niet lenen tot de vergelijking»;

terwijl, indien bij gebreke van bewijskrachtige gegevens, de in het Wetboek van de Inkomstenbelastingen door artikel 20, 1° en 3°, bedoelde winsten en baten voor elke belastingplichtige bepaald worden naar de normale winsten en baten van ten minste drie soortgelijke belastingplichtigen, dit moet geschieden met inachtneming, volgens het geval, van het aangewende kapitaal, van de omzet, van het aantal

werklieden, van de benuttigde drijfkracht, van de huurwaarde der in bedrijf genomen gronden, alsmede van alle andere nuttige inlichtingen; zodat het arrest, nu het uitsluitend het bedrag der uitbetaalde lonen in acht heeft genomen zonder rekening te houden met een of meer andere inlichtingen vermeld in artikel 248, § 1., deze wetsbepaling schendt:

Over de grond van niet-ontvankelijkheid van het middel, door verweerder opgeworpen, en hieruit afgeleid dat eiser enkel schending van artikel 248 van het Wetboek van Inkomstenbelastingen opwerpt, omdat de toegepaste vergelijking met soortgelijke belastingplichtigen niet wettelijk plaatsvond, terwijl hij ambtshalve werd aangeslagen en hij de willekeurigheid van de vaststelling van de belastbare basis niet aanvoert, zomin als een schending van artikel 256 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen:

Overwegende dat, wanneer, zoals ten deze, de aanslag overeenkomstig artikel 256 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen ambtshalve wordt verricht, de belastingsschuldige die aanslag enkel kan betwisten hetzij door het juiste bedrag van zijn inkomsten te bewijzen, hetzij door aan te voeren dat de aanslag willekeurig is;

Overwegende dat, nu eiser niet aanvoert dat de aanslag willekeurig is, noch dat hij het juiste bedrag van zijn inkomsten heeft aangetoond, en evenmin een schending van artikel 256 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aanvoert, het middel, dat enkel de schending van artikel 248 van gezegd wetboek opwerpt, doordat de vergelijking met soortgelijke belastingplichtigen niet wettelijk plaatsvond, niet ontvankelijk is;

Om die redenen, verwerpt de voorziening; veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 7 MEI 1982

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Lebbe

Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. van Hecke en De Gryse

Overheidsopdrachten — Wijziging van de oorspronkelijke bepalingen en voorwaarden.

Hoewel art. 52 van het K.B. van 14 oktober 1964 (zie thans art. 54 van het K.B. van 22 april 1977) het de overheid mogelijk maakt, met name in het voordeel van de aannemer met het oog op het herstellen van het financieel evenwicht van de aanneming, de oorspronkelijke bepalingen en voorwaarden van de aanneming te wijzigen, mits de minister daarover een met redenen omklede beslissing treft, verhindert die wettelijke bepaling niet dat, na beslissing van de minister, tussen overheid en aannemer overeenkomsten kunnen worden gesloten die de toegestane wijzigingen op een voor de overheid verbindende wijze vastleggen.

Wegenfonds t/ N.V. A.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 november 1980 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 52 van het koninklijk besluit van 14 oktober 1964 betreffende het sluiten van overeenkomsten voor rekening van de Staat, 1134 en 1319 tot en met 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest beslist dat de toezending aan verweerder met een begeleidend schrijven van 21 november 1974 van het ontwerp van wijzigingsakte opgesteld volgens de omzendbrief nummer 574/8 zoals gewijzigd door de omzendbrief nummer 574/8bis, een bindend aanbod was, dat, na aanvaarding door verweerder, aanleiding gaf tot het ontstaan van een overeenkomst,

terwijl, na het sluiten van een overeenkomst voor rekening van de Staat, nog slechts van de toepassing van de voornaamste bepalingen en voorwaarden kan worden afgeweken door een beslissing van de minister en er noch van een aanbod van een dergelijke afwijking noch van een aanvaarding van een dergelijk aanbod sprake kan zijn (schending van de artikelen 52 van het koninklijk besluit van 14 oktober 1964 en 1134 van het Burgerlijk Wetboek):

Over de gronden van niet-ontvankelijkheid, door verweerder tegen het middel opgeworpen en hieruit afgeleid

1) dat niet wordt bepaald waarin de aangevoerde schending van de artikelen 1319 tot 1322 van het Burgerlijk Wetboek zou bestaan, 2) dat het middel voor het overige gericht is tegen een ten overvloede gegeven reden:

Nopens de eerste grond:

Overwegende dat het middel niet preciseert hoe de artikelen 1319 tot 1322 van het Burgerlijk Wetboek zouden zijn geschonden;

Dat het middel in zoverre niet ontvankelijk is;

Nopens de tweede grond:

Overwegende dat het arrest, in de redengeving die, volgens verweerder, zou volstaan om de beslissing wettelijk te verantwoorden, overweegt dat eiser «door een beroep te doen op artikel 1793 van het Burgerlijk Wetboek, impliciet erkent dat de gewone beginselen van het gemene recht van toepassing zijn zodra een aannemingscontract tot stand is gekomen»;

Overwegende dat het arrest echter de beslissing niet op de zogenaamde «erkenntenis», door eiser, van de toepasselijkheid van bedoelde beginselen, als zodanig, laat steunen, maar op een eigen oordeel over die toepasselijkheid; dat het die «erkenntenis» alleen vermeldt om een opwerping van eiser, afgeleid uit genoemd artikel 1793, te weerleggen door erop te wijzen dat die opwerping in werkelijkheid de door het arrest gehuldigde zienswijze impliceert;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen;

Over het middel zelf:

Overwegende dat het ten deze toepasselijke artikel 52 van het koninklijk besluit van 14 oktober 1964, waarvan het middel de schending aanvoert, bepaalt dat, na het gunnen van de opdracht, van haar essentiële bepalingen en voorwaarden niet kan worden afgeweken dan bij een met redenen omklede beslissing van de minister;

Overwegende dat het middel hieruit afleidt, niet alleen dat een beslissing van de minister vereist is opdat van de essentiële bepalingen en voorwaarden van de aanneming zou kunnen worden afgeweken, maar bovendien dat, zelfs na beslissing van de minister, over de nieuwe bepalingen en voorwaarden tussen de overheid en de aannemer geen voor de overheid verbindende overeenkomst door aanvaarding van een aanbod, tot stand kan komen;

Overwegende dat, zo genoemde wettelijke bepaling het de overheid mogelijk maakt, met name in het voordeel van de aannemer met het oog op het herstellen van het financieel evenwicht van de aanneming, de oorspronkelijke bepalingen en voorwaarden van de aanneming te wijzigen, mits de minister daarover een met redenen omklede beslissing treft, die wettelijke bepaling niet verhindert dat, na beslissing van de minister, tussen overheid en aannemer overeenkomsten kunnen worden gesloten die de toegestane wijzigingen op een voor de overheid verbindende wijze vastleggen;

Dat het middel faalt naar recht;
(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 25 OKTOBER 1982

Voorzitter-rapporteur: de h. Meeùs
Advocaat-generaal: de h. Lenaerts
Advocaten: mrs. Houtekier en Van Ryn

Ziekte- en invaliditeitsverzekering zelfstandigen — Arbeidsongeschiktheid — Criteria — Economische toestand.

De economische toestand heeft geen invloed op de geschiktheid om arbeid te verrichten en mag derhalve niet in aanmerking worden genomen bij het beoordelen van de arbeidsongeschiktheid.

R.I.Z.I.V. t/ D.

Gelet op het bestreden arrest, op 4 mei 1981 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;
(...)

Overwegende dat ongeschikt is om een beroepsbezigheid uit te oefenen, degene die lichamelijk of geestelijk niet in staat is beroepsarbeid, al dan niet als zelfstandige, te verrichten;

Overwegende dat artikel 20, eerste lid, van het koninklijk besluit van 20 juli 1971 bepaalt: «In de loop van het tijdvak van invaliditeit wordt de gerechtigde geacht zich in staat van arbeidsongeschiktheid te bevinden, wanneer voldaan is aan artikel 19 en hij bovendien erkend wordt ongeschikt te zijn om het even welke beroepsbezigheid uit te oefenen die hem billijkerwijze zou kunnen opgelegd worden inzonderheid rekening gehouden met zijn stand, zijn gezondheidstoestand en zijn beroepsopleiding»;

Dat uit de tekst van deze bepaling en uit het verslag aan de Koning bij het voormeld besluit weliswaar blijkt dat de

onmogelijkheid voor een zelfstandige om beroepsarbeid te verrichten ruim en «met gezond verstand» moet worden beoordeeld en «een theoretische aanpak» moet worden vermeden; dat hieruit evenwel niet volgt dat daarbij rekening mag worden gehouden met factoren die buiten de persoon van de verzekerde liggen;

Overwegende dat de economische toestand geen invloed heeft op de geschiktheid om arbeid te verrichten, maar op de mogelijkheden om een dienstbetrekking waarvoor men de nodige geschiktheid bezit, te vinden en om een gekozen zelfstandig beroep dat men kan uitoefenen, met kans op welslagen te blijven uitoefenen;

Dat bij het beoordelen van de arbeidsongeschiktheid de economische toestand derhalve niet in aanmerking mag worden genomen; dat het arrest artikel 20 van het koninklijk besluit van 20 juli 1971 schendt door in overweging te nemen dat verweerder geen ander beroep zou kunnen uitoefenen «in een periode van economische crisis»;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 11 APRIL 1983

Voorzitter: de h. Meeùs
Raadsheer-rapporteur: de heer Delva
Advocaat-generaal: de h. Lenaerts
Advocaat: mr. Houtekier

Ziekte- en invaliditeitsverzekering — Geneeskundige verstrekkingen — Revalidatie — Logopedische lessen — Schade gedekt door een andere wetgeving — Begrip.

De enkele omstandigheid dat in de behandeling van een handicap kan worden voorzien met toepassing van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs, heeft niet tot gevolg dat voor die behandeling geen wegens revalidatie vereiste hulp kan worden verleend door de ziekte- en invaliditeitsverzekering.

R.I.Z.I.V. t/ C. en Landsbond der Christelijke Mutualiteiten

Gelet op het bestreden arrest, op 11 juni 1979 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 19, 23, 8°, 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gewijzigd bij de wetten van 24 december 1963, 8 april 1965, 3 juli 1971 en voor zoveel nodig bij koninklijk besluit nr. 19 van 4 december 1978, 241 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 tot uitvoering van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, 1, tweede lid, 14°, 47 van het koninklijk besluit van 30 juli 1964 houdende de voorwaarden waaronder de toepassing van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering tot de zelfstandigen

wordt verruimd, gewijzigd door de koninklijke besluiten van 27 december 1967 en 29 juni 1970, 1, 3, 4, 20 van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs, 1, 2, 3, 8, 10, 14, 15 en 16 van het koninklijk besluit van 22 juli 1972 houdende omschrijving van de types van buitengewoon onderwijs en vaststellende de toelatingsvoorwaarden tot deze verschillende types,

doordat het arrest de richtlijnen van 13 mei 1976 van het college van geneesheren-directeurs van eiser niet aanvaardt en voor recht zegt dat de logopedische lessen gegeven aan het kind van eerste verweerder vanaf 22 december 1975 behoren tot het domein van de revalidatie en ten laste vallen van eiser en tweede verweerder op grond: dat de logopedische lessen gegeven aan M.C. behoren tot het domein van de revalidatie; dat inderdaad als revalidatie dient te worden beschouwd het herstel of de verbetering van een functie van het menselijk lichaam, die gestoord of verminderd is door een lichamelijke of geestelijke aandoening of afwijking; dat uit de medische stukken van het dossier duidelijk blijkt dat het kind een geheel vertraagde spraakontwikkeling vertoont met vooral articulatiestoornissen alsmede een vertraagde psychomotorische ontwikkeling; dat daarenboven voormeld kind aan karakteriële stoornissen lijdt; dat zodoende bewezen is dat het geen opvoedingsprobleem betreft, maar dat de aandoening, die wel degelijk van pathologische aard is, valt in het kader van de revalidatie; dat anderzijds de door het college van geneesheren-directeurs opgestelde richtlijnen de rechter niet binden; dat het begrip «revalidatie» niet nader wordt bepaald in een wettekst; dat artikel 19 van de wet van 9 augustus 1963 evenmin voorwaarden stelt waaraan bepaalde zorgen dienen te beantwoorden om te worden beschouwd als behorende tot het domein der revalidatie; dat het bestaan van een speciale onderwijsvorm, namelijk het buitengewoon onderwijs, aan het gestelde probleem niets verandert en niet ter zake is,

terwijl, eerste onderdeel, de handicap van M.C. bestaat uit een geheel vertraagde spraakontwikkeling met articulatiestoornissen en een vertraagde psychomotorische ontwikkeling en uit karakteriële stoornissen; het feit dat deze aandoening van pathologische aard is, niet wegneemt dat deze handicap ook behoort tot het domein van het buitengewoon onderwijs, dat aangepast is aan opvoedingsbehoeften van kinderen en adolescenten met spraak- en karakterstoornissen; het feit dat deze handicap ook onder toepassing van de revalidatie inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering zou vallen, die van het buitengewoon onderwijs niet uitsluit (schending van de artikelen 1, 3, 4, 20 van de wet van 6 juli 1970, 1, 2, 3, 8, 10, 14, 15, 16 van het koninklijk besluit van 22 juli 1972, 19, 23, 8°, van de wet van 9 augustus 1963, 1, tweede lid, 14°, en 47 van het koninklijk besluit van 30 juli 1964);

tweede onderdeel, de door de wet van 9 augustus 1963 bepaalde prestaties slechts worden toegekend onder de door de Koning bepaalde voorwaarden als de schade waarvoor om die prestaties wordt verzocht, door een andere wetgeving is gedekt; nu niet vastgesteld is dat aan deze voorwaarden is voldaan, de prestaties in kwestie ten laste van eiser slechts wettig konden worden toegekend op voorwaarde dat de behandeling van de handicap van M.C. door logopedische lessen niet onder toepassing viel van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs, zodat het arrest ten onrechte beslist dat deze wetgeving niet ter zake dienend is

(schending van de artikelen 19, 23, 8°, 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963, 241 van het koninklijk besluit van 4 november 1963, 1, tweede lid, 47 van het koninklijk besluit van 30 juli 1964, 1, 3, 4, 20 van de wet van 6 juli 1970, 1, 2, 3, 8, 10, 14, 15 en 16 van het koninklijk besluit van 22 juli 1972):

Overwegende dat het toen vigerende artikel 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering bepaalde: «De in deze wet bedoelde prestaties worden slechts toegekend onder de door de Koning te bepalen voorwaarden als de schade waarvoor om die prestaties wordt verzocht door het gemene recht of door een andere wetgeving is gedekt»;

Overwegende dat krachtens de wetgeving op het buitengewoon onderwijs geen revalidatie wordt verleend aan kinderen die dit onderwijs niet volgen; dat die wetgeving geen verplichting oplegt om buitengewoon onderwijs te volgen;

Overwegende dat het arrest niet vaststelt dat de revalidatie waarvoor eerste verweerder tegemoetkoming heeft gevraagd, aan zijn zoon werd verleend in het raam van door hem gevolgd buitengewoon onderwijs;

Dat het middel niet aanvoert dat verweerder aanspraak op tegemoetkoming had met toepassing van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs of van een andere wetgeving;

Overwegende dat de enkele omstandigheid dat in de behandeling van een handicap kan worden voorzien met toepassing van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs, niet tot gevolg heeft dat voor die behandeling geen wegens revalidatie vereiste hulp kan worden verleend door de ziekte- en invaliditeitsverzekering;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

(...)

NOOT—Kunnen de kosten veroorzaakt door logopedische lessen — tijdens de schoolplicht — de tegemoetkoming van de ziekteverzekering verantwoorden?

1. *Interpretatie van de artikelen 19 en 23, 8° en 9°, van de wet van 9 augustus 1963 onder de vroegere wetgeving.* De feiten die aanleiding hebben gegeven tot het geschil kunnen als volgt geresumeerd worden:

Belanghebbende, wiens kind spraakstoornissen vertoonde, vroeg tegemoetkoming van de ziekteverzekering, in het kader van de geneeskundige verzorging, voor het geven van logopedische lessen. Hij baseerde zich voornamelijk op art. 19 van de wet van 9 augustus 1963 dat aan het College van Geneesheren-Directeurs bevoegdheid geeft om voor elk geval te beslissen of de revalidatie- en herscholingsprogramma's ten bate van de rechthebbenden op geneeskundige verzorging ten laste worden genomen door de verzekering, en op art. 23, 8° en 9°, dat in de tegemoetkoming voorziet van de ziekteverzekering bij preventieve en curatieve verzorging wanneer de geneeskundige verstrekkingen bestaan uit de wegens revalidatie vereiste hulp of wegens herscholing vereiste verstrekkingen.

Daar uit de medische stukken bleek dat het kind onder meer een geheel vertraagde spraakontwikkeling vertoonde met vooral articulatiestoornissen, alsmede een vertraagde psychologische ontwikkeling, oordeelde het college dat er,

volgens zijn interne richtlijnen, bij een kind dat nooit gesproken heeft, geen spraakfunctie dient te worden hersteld en het in dat geval om spraakopvoeding gaat. Het college oordeelde dat die opvoeding niet ten laste komt van de revalidatie- en vakhercholingsuitgaven van de ziekteverzekering en tot het domein van het buitengewoon onderwijs behoort.

Het arbeidshof bevestigde de stelling dat revalidatie beschouwd wordt als het herstel of de verbetering van een functie van het menselijk lichaam die gestoord of vermindert is door een lichamelijke of geestelijke aandoening of afwijking (Arbrb. Brussel, 6 november 1972, *J.T.T.*, 1974, 5; Arbrh. Bergen, 14 oktober 1977, *J.T.T.*, 1978, 10). Deze zienswijze bekrachtigt de stelling die de rechtspraak in het verleden dikwijls aannam en die revalidatie, naar haar inhoud, in absolute zin verstaat, zonder enige beperking wat het onderzoek naar de oorzaak of de oorsprong van de aandoening die de functionele stoornis tot gevolg heeft of de aard van de verstrekking betreft (voor een overzicht van rechtspraak m.b.t. de artt. 19 en 23, zie *J.T.T.*, 30 april 1983, 150).

In het onderhavige geval zou door het buitengewoon onderwijs kunnen worden voorzien in het verhelpen van de handicap, maar terecht zegt het cassatiearrest dat eiser niet aanvoert dat verweerder aanspraak heeft op een tegemoetkoming met toepassing van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs. Het feit dat erin zou kunnen worden voorzien is trouwens een reden om de voorlopige tegemoetkoming in de ziekteverzekering toe te kennen op grond van art. 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963.

Het arbeidshof oordeelde dat voldoende bewezen was dat het ter zake geen opvoedingsproblemen betrof, maar dat de aandoening — die wel degelijk van pathologische aard was — in het kader van de revalidatie valt (Cass., 5 september 1973, *J.T.T.*, 1974, 55).

2. *Huidige stand van de reglementering en toepassing op het geval.* Om de ruime interpretatie van art. 19 tegen te gaan werd dit artikel aangevuld met een derde lid (van toepassing vanaf 4 november 1978), dat aan de Koning bevoegdheid verleent op advies van het College van Geneesheren-Directeurs de lijst op te stellen van de verstrekkingen bedoeld in art. 23, 8° en 9° (de wegens revalidatie vereiste hulp en de wegens herscholing vereiste verstrekkingen), als ook de toepassingsregels ervan.

Ter uitvoering hiervan werd het K.B. van 25 februari 1980 (van toepassing vanaf 14 maart 1980) genomen, waardoor art. 151 van het K.B. van 4 november 1963 aangevuld werd en dat in § 2 uitdrukkelijk bepaalt dat de revalidatieverstrekkingen zijn, onder de voorwaarden vastgesteld in de door het College van Geneesheren-Directeur aanvaarde revalidatieprogramma's, (...) de verstrekkingen waarin is voorzien in de bijlage bij het besluit onder de daarin gestelde voorwaarden. Deze wijzigingen werden reeds aangekondigd in *R.W.*, 1978-79, 1585, noot onder Cass., 22 mei 1978 en in *R.W.* 1979-80, 1186, noot onder Cass., 30 april 1979.

Concreet betekent dit dat in het besproken geval de vergoeding van een behandeling door een logopedist niet wordt toegestaan door de huidige wetgeving daar o.a. uitdrukkelijk uitgesloten is de tegemoetkoming in de ziekteverzekering voor een kind dat moeilijkheden heeft bij het verwerven van de mondelinge of schriftelijke expressie,

zowel in de voorschoolse fase als in de schoolfase, alsmede wanneer de behandeling verantwoord wordt door uitspraakstoornissen.

A.M. Caeyers-De Hondt

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

K.I. — 17 DECEMBER 1982

Voorzitter: mevr. De Man

Raadsheren: de hh. Raymaekers en Colla

Openbaar ministerie: mevr. Van Leuven

Advocaten: mrs. De Decker en Sempels

Jacht — Houtduif — 1. Verdelging — 2. Lokaas.

1. *De verdelging van houtduiven is toegelaten mits de grondgebruiker een toelating geeft. De machtiging af te leveren overeenkomstig art. 7ter van de Jachtwet door de minister van Landbouw tot verdelging met vuurwapens is slechts vereist voor niet-houders van een jachtverlof.*

2. *Hoewel het niet verboden is het wild te voederen, verbiedt art. 8 van de Jachtwet lokaas te strooien om het wild, zelfs wilde konijnen, aan te lokken. De wet bepaalt echter dienaangaande niets met betrekking tot de houtduiven.*

E. t/ V. e.a.

Telastleggingen:

A. Met overtreding van de artikelen 2bis en 26 tot en met 30 der wet van 28 februari 1882, gewijzigd bij wet van 20 juni 1963, wet van 30 juni 1967 en koninklijk besluit van 10 juli 1972, met het geweer te hebben gejaagd op een terrein gelegen ten noorden van de lijn Samber en Maas waarvan de aaneengesloten oppervlakte minder dan 25 hectaren bedraagt.

B. Met overtreding van de artikelen 4 en 26 tot en met 30 der wet van 28 februari 1882, gewijzigd bij wet van 20 juni 1963, wet van 30 juni 1967 en koninklijk besluit van 10 juli 1972, in welke tijd of op welke wijze het ook zij, zonder toestemming van de eigenaar of zijn rechthebbende, namelijk Urbain E., die klacht doet, op andermans grond te hebben gejaagd.

C. Met overtreding van de artikelen 8 en 26 tot en met 30 der wet van 28 februari 1882, gewijzigd bij wet van 20 juni 1963, wet van 30 juni 1967 en koninklijk besluit van 10 juli 1972, gebruik te hebben gemaakt van netten, strikken, stropen, lokaas of van enig ander tuig geschikt om grof wild, het wild zwijn uitgezonderd, klein wild, waterwild en wilde konijnen, te vangen, te doden of om het vangen of doden van dat wild te vergemakkelijken.

D. Met overtreding van de artikelen 14 en 26 tot en met 30 der wet van 28 februari 1882, gewijzigd bij wet van 20 juni 1963, wet van 30 juni 1967 en koninklijk besluit van 10 juli 1972, jagend te zijn aangetroffen zonder een jachtverlof te kunnen voorleggen.

(...)

Overwegende dat uit de stukken van het vooronderzoek gebleken is dat verdachten herhaaldelijk van uit een loof-

hut naar houtduiven geschoten hebben op het afgespannen terrein achter de woning-herberg G. te Zandhoven, waar schapen en kippen van G. liepen en waar gekapte maïs en graansoorten gestrooid waren;

Overwegende dat de verdachten verklaarden duiven geschoten te hebben met een geschreven toelating van de eigenares, en beiden een jachtvergunning alsmede deze toelating aan het hof getoond hebben;

Overwegende dat de burgerlijke partij thans stelt dat er geen bezwaren bestaan tegen de verdachten betreffende de feiten B en D van de telastlegging maar wel betreffende de feiten A en C;

Overwegende dat, wat ook de gebruikte bewoordingen van eerste verdachte waren, toen hij op 16 april 1981 aan de rijkswacht verklaarde dat hij samen met D. gejaagd had binnen de omheining van het eigendom G., de werkelijke aard van de gedragingen moet nagegaan worden, zoals deze uit het onderzoek blijkt;

Overwegende dat verdachten verklaarden dat ze enkel en alleen op houtduiven geschoten hebben, en er geen aanwijzing van het tegendeel is; dat de verklaringen van jachtwachter S. «dat hij wel kon uitmaken dat er op fazanten geschoten werd omdat er af en toe fazanten opvlogen», volstrekt waardeloos is, aangezien hijzelf zegt dat hij niet heeft zien schieten, en hij geen nadere gegevens kan verstrekken;

Overwegende dat de verdelgeling van houtduiven toegelaten is met een toelating van de grondgebruiker, zoals ten deze het geval is, en de machtiging af te leveren overeenkomstig art. 7ter van de Jachtwet door de minister van Landbouw tot verdelgeling met vuurwapens enkel vereist is voor niet-houders van een jachtverlof (art. 6ter); dat uit deze tekst zelf blijkt dat het schieten een wettelijke wijze van verdelgen is en verdachten hiertoe aan alle wettelijke voorwaarden voldeden;

Overwegende dat er evenmin aanwijzingen zijn dat er lokaas gestrooid werd om fazanten aan te lokken; dat, hoewel het niet verboden is wild te voederen, art. 8 van de Jachtwet nochtans verbiedt lokaas te strooien om wild, zelfs wilde konijnen, aan te lokken; dat de wet echter dien-aangaande niets bepaalt met betrekking tot de houtduiven;

Overwegende dat er derhalve geen voldoende bezwaren ten laste van de verdachten bestaan wegens de voormelde tenlasteleggingen A, B, C en D;

NOOT—De verdelgeling van houtduiven

1. Wanneer houtduiven de voortbrengselen van de aarde bedreigen mag de eigenaar of de grondgebruiker ze zowel bij nacht als bij dag en te allen tijde verjagen of verdelgen (Cass., 7 maart 1979, *R.W.*, 1979-80, 1440, met noot).

Het is echter onontbeerlijk dat dan vastgesteld wordt dat deze houtduiven schade toebrengen of een werkelijke bedreiging vormen voor de oogst, anders moeten de houtduiven als gewoon wild worden beschouwd en mogen ze slechts volgens de gebruikelijke jachtregels worden bejaagd.

2. De Jachtwet vermeldt niet dat de grondgebruiker of de eigenaar, onder hun verantwoordelijkheid, een andere persoon mogen belasten met de verdelgeling van de houtduiven die hun oogst bedreigen of schade toebrengen, zoals dit

luidens artikel 7 van de Jachtwet het geval is met de uitroeiing van wilde konijnen.

Indien de aanwezigheid van een te groot aantal houtduiven schadelijk wordt bevonden voor de voortbrengsels van de aarde, kan de minister van Landbouw toestaan die te verdelgen, eventueel onder bepaling van bijzondere maatregelen aan de uitvoering verbonden. Zo kan de minister zelfs aan derden het gebruik van vuurwapens zonder jachtverlof toestaan, of kan hij bepaalde personen belasten met de uitroeiing van deze schadelijke vogels (*L. Ulrix, Jacht*, 2e ed., p. 127, nr. 353 E).

3. Luidens artikel 8 van de Jachtwet is het plaatsen of strooien van lokaas te allen tijde verboden om grof wild, het wild zwijn uitgezonderd, klein wild, waterwild en wilde konijnen te vangen, te doden of om het vangen of doden van dat wild te vergemakkelijken.

De houtduiven behoren niet tot enige wildsoort die beschermd is tegen het plaatsen of strooien van lokaas. De feitenrechter zal evenwel moeten uitmaken of het lokaas niet bestemd was om enig ander wild, bv. fazanten, te lokken.

A. Vandeplas

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

5e KAMER — 20 JUNI 1983

Voorzitter: de h. Geysen

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Van Aerschot en De Swert

Advocaten: mrs. Chabert en 't Kint loco Van Vaerenbergh

Arbeidsongeval — Ongeval op de weg van het werk — Normaal traject — Onderbreking om wettige reden — Begrip.

Als een wettige reden kan niet worden aangemerkt de onderbreking van de weg van het werk om, na de uren, in een plaats buiten de onderneming gedurende vele uren met collega's een gebeurtenis uit het privé-leven te vieren, ook al bestaat er zake een sociaal gebruik.

O. t/ D.

De feitelijke omstandigheden, behoorlijk weergegeven in het bestreden vonnis (24 juni 1982) en als zodanig hier als weergegeven beschouwd, kunnen als volgt worden samengevat: het slachtoffer was in leven bediende bij de A.S.L.K. en verliet, na dagtaak, het werk omstreeks 16 uur om zich te begeven naar een nabijgelegen herberg, waar hij aan zijn collega's een drink aanbod naar aanleiding van de geboorte van zijn tweede kind; dergelijke vieringen zouden, volgens het gehouden getuigenverhoor voor de eerste rechter, behoren tot de sociale gebruiken van het personeel van de instelling; de drink liep uit tot ongeveer 20.15 uur, waarop B. zich op de normale weg naar zijn woning begaf en, na een kort oponthoud bij zijn schoonouders — een oponthoud dat als zodanig als een gewettigde onderbreking van het normaal traject te beschouwen valt, wat overigens

niet wordt betwist — zich te pletter reed tegen een verlichtingspaal, vermoedelijk wegens het omstreeks deze tijd ontstane plotselinge gladheid van de weg.

Het voorgelegde geschil betreft de vraag of een sociaal gebruik onder collega's van een zelfde instelling, bestaande in het aanbieden van een drink naar aanleiding van een privé-aangelegenheid, na de werkuren en in een plaats gelegen buiten de onderneming, en waardoor het normale traject naar huis wordt onderbroken, dient te worden beschouwd als een gewettigde onderbreking van de normale weg in de zin van artikel 8 A.O.W.

Het hof is ten deze de mening toegedaan dat, ofschoon sociale gebruiken zoals in dit geval, dienstig kunnen zijn tot het in stand houden van goede menselijke betrekkingen onder het personeel, zij ten deze evenwel geen uitsluitel geven en, indien zij weliswaar enige oorzaak vinden in de arbeidsovereenkomst, het niet te betwisten valt dat de determinerende oorzaak van het feestje te vinden is in een gebeurtenis uit het privé-leven.

Nu vaststaat dat de gebeurtenis uit het privé-leven van het slachtoffer een persoonlijke aangelegenheid betreft, vormt zij geen gewettigde reden om een onderbreking van de terugkeer naar huis te rechtvaardigen, zodat het ongeval, mede doordat het voorviel meer dan vijf uur na het verlaten van het werk en dus na een tijdspanne die het normaal traject van het werk naar de woning ver overtreft, niet als een arbeidsongeval in de zin van voormeld artikel 8 kan worden beschouwd.

Tevergeefs doet geïntimeerde gelden dat, gelet op de gebruiken in de A.S.L.K., wijlen haar echtgenoot zich in de onmogelijkheid bevond zich te onttrekken aan een sociale geplogenheid die voor hem een sociale verplichting van dwingende aard vormde; het stond hem overigens vrij aan die verplichting gevolg te geven op een door hem gekozen plaats en tijdstip, te zijnen huize of elders, zonder dat ze hem noodzaakte zijn normaal traject naar huis te onderbreken.

Het feit dat bedoelde drink plaatsvond met medeweten en gedogen van de chefs van het slachtoffer, zoals geïntimeerde nog aanvoert, is eveneens irrelevant daar dit gedogen geenszins een onderbreking van het normale traject naar huis wettigt.

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

KORT GEDING — 13 JANUARI 1982

Voorzitter: de h. Van Camp

Advocaten: mrs. Schoenaerts en Somers loco Lernout

Burgerlijke rechtspleging — Kort geding — Toekenning van een voorlopig registratienummer aan een aannemer — Publikatie van de beslissing in het Belgisch Staatsblad.

In afwachting van de uitspraak van de rechtbank van eerste aanleg over de voorziening van een aannemer tegen de beslissing van de Provinciale Registratiecommissie waarbij zijn registratienummer is geschrapt, kan de voorzitter

van de rechtbank van eerste aanleg in kort geding een voorlopig registratienummer toekennen en de publikatie van deze beschikking in het Belgisch Staatsblad bevelen.

P.V.B.A. B. t/ Belgische Staat en de Provinciale Registratiecommissie

Overwegende dat de eis strekt tot opschorting van de publikatie in het Belgisch Staatsblad, als bepaald door artikel 20, § 2, van het koninklijk besluit van 5 oktober 1978, der beslissing van de Registratiecommissie der Provincie Antwerpen van 2 juli 1981, bevestigd door de beslissing van 9 september 1981, waarbij het registratienummer (...) van eiseres als aannemer geschrapt werd, in afwachting van het beroep voor de rechtbank van eerste aanleg, als bepaald door artikel 19, § 4, van voormeld besluit;

Overwegende dat eiseres dit beroep instelde voor deze rechtbank op 23 september 1981;

Overwegende echter dat inmiddels tot publikatie werd overgegaan;

Uitbreiding van de eis

Overwegende dat om voormelde reden, bij uitbreiding van de eis, toekenning van een voorlopig registratienummer en de publikatie van de beslissing in het Belgisch Staatsblad wordt gevorderd;

Overwegende dat deze uitbreiding berust op feiten in de dagvaarding vermeld, zodat ze ingevolge artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek ontvankelijk is;

Ontvankelijkheid

Overwegende dat naar luid van artikel 16, § 6, van het koninklijk besluit van 5 oktober 1978 de Registratiecommissie in rechte vertegenwoordigd wordt en optreedt door haar voorzitter;

Overwegende dat ingevolge artikel 21 van hetzelfde koninklijk besluit door of vanwege de minister van Financiën lijsten worden opgesteld van de geregistreerde en de geschrapte aannemers, zodat de eis logischerwijze tegen de eerste en de tweede verweerder ontvankelijk is daar de betwisting loopt over de materiële daad van publikatie der schrapping, doch onontvankelijk is tegen de derde, vierde en vijfde verweerder;

Bevoegdheid

Overwegende dat de voorwaarden onzer bevoegdheid hierna worden onderzocht;

1. Urgentie

Overwegende dat verweerders, zonder het expliciet te zeggen, doen gelden dat de dagvaarding in kort geding meer dan een maand na de kennisgeving van de beslissing is uitgebracht en dat zelfs het beroep ten gronde voor de rechtbank werd ingesteld na de in artikel 19, § 3, bepaalde termijn van tien dagen;

Overwegende dat de dagvaarding dateert van 23 september 1981; dat de beslissing van de Registratiecommissie werd getroffen op 9 september 1981 en het bericht van kennisgeving werd gedateerd op 11 september 1981, zegge een vrijdag, zodat ten vroegste de kennisgeving, die billijkerwijze de termijn van tien dagen vrij, als bedoeld in artikel

19, § 3, aan eiseres dient voor te behouden, kon gebeuren op maandag 14 september 1981;

Overwegende dat het oordeel over de ontvankelijkheid van het beroep ten gronde, voorbehouden is aan de geadieerde rechtbank, doch dat in afwachting hiervan de spoed waarmee de publikatie is gebeurd niettegenstaande dit beroep, de urgentie voor eiseres voldoende motiveert;

Verbod de zaak ten principale te beoordelen

Overwegende dat het ons niet toekomt te oordelen of eiseres al dan niet recht heeft op het behoud van haar registratienummer; dat de voorgelegde betwisting beperkt is tot het voorlopig behoud van een registratienummer en alle rechten van partijen over de grond der zaak onverkort blijven;

Betwisting niet onttrokken door de wet aan de rechterlijke macht

Overwegende dat verweerders opwerpen dat de publikatie een daad is die tot de uitsluitende bevoegdheid van de uitvoerende macht behoort, en zij hiertoe verwijzen naar de materie van de publikatie van geprotesteerde wissels;

Overwegende nochtans dat vaststaat dat de betwisting ten gronde wel degelijk wordt voorbehouden aan de rechtbank in eerste aanleg, na beroep;

Overwegende weliswaar dat de administratieve beslissing in eerste ressort met inbegrip van de publikatie onmiddellijk uitvoerbaar is bij voorraad, ingevolge artikel 19, § 2; dat toch moet worden opgemerkt volgens vaste rechtsbeginselen dat, hoewel de rechter in kort geding niet bevoegd is om de regelmatige uitoefening van de uitvoerende macht te verlammen, hij de naleving van de door de wet voorgeschreven vormen mag beoordelen, te meer omdat zulks uiteindelijk in casu door de rechterlijke macht ten gronde dient te gebeuren (*R.P.D.B.*, tw. «*Référés*», nrs. 405 e.v.);

Overwegende kortom dat de voorzitter mag ingrijpen bij onrechtmatige overheidsdaden (Fettweis, II, nr. 467, met noot 31), waartoe ons onderzoek van de voorlopige grondigheid hierna zal worden beperkt;

Overwegende dat aldus slechts volledigheidshalve zij opgemerkt in verband met de verwijzing naar de materie van de geprotesteerde wissels, dat volgens zekere rechtspraak de rechter in kort geding bevoegd is om de ontvanger van de registratie te bevelen onder bepaalde voorwaarden een wissel uit de lijst van de protesten weg te laten (*R.P.D.B.*, tw. «*Référés*», nrs. 376 en 203);

Voorlopige grondigheid

Overwegende dat verweerders verwijzen naar het algemeen belang, dat vergt dat de beslissing dringend wordt gepubliceerd ter vrijwaring van de rechten van derden;

Overwegende dat echter de rechten van eiseres, die van het personeel en uiteindelijk die van de kwijnende Belgische nijverheid niet minder belangrijk zijn en dat slechts een beslissing tot schrapping dient te worden genomen na gemotiveerd en wel overwogen afwegen van de strijdige belangen en na een onderzoek der mogelijkheden van herstel en voorkomen der schade voor de toekomst; dat immers de schade door een dergelijke schrapping vrijwel onherroepelijk is voor een bedrijf;

Overwegende kortom dat een dergelijke belangrijke beslissing terecht met redenen omkleed moet zijn, zoals artikel 18, tweede lid, van het koninklijk besluit voorschrijft;

Overwegende nochtans dat de litigieuze beslissing slechts

als motivering aanduidt: «dat al de leden van de Commissie regelmatig werden opgeroepen, dat ze beëdigd werden, dat ze alle (?) aanvragen tot registratie en elk (?) van de verzoekschriften tot schrapping hebben onderzocht en dat ze vervolgens, na de raadsman te hebben gehoord, eenparig beslist hebben de schrapping der registratie te beslissen op grond van een reeks wetsartikelen van het koninklijk besluit»;

Overwegende dat het Hof van Cassatie te oordelen kreeg over de omvang van de motivering van een administratieve beslissing, in casu de Herkeuringsraad, en het arrest als algemene richtlijn kan gelden wanneer de wet de motiveringsplicht voorschrijft in administratieve rechtscolleges;

Overwegende dat als fundamenteel wordt beschouwd dat de redengeving niet ontaardt tot een vooraf volgens vaste regels klaargemaakte nietszeggende passe-partout formule, maar dat ze aangepast is aan elk concreet geval dat aan de rechter wordt voorgelegd en ervan doet blijken dat hij met alle voorgelegde elementen rekening heeft gehouden; dat dient te worden geantwoord op de ingediende verweermiddelen; dat een loutere verwijzing naar een bevolen geneeskundig onderzoek zonder enige opgave van het eigen oordeel van de raad, geen redengeving van de beslissing vormt (19 oktober 1981, *R.W.*, 1981-82, 1131);

Overwegende dat zulks ter zake nog des te meer het geval is, nu in de beslissing uit niets blijkt dat het onderhavige geval in zijn individuele aspecten werd onderzocht en dat uit niets blijkt dat de documenten waarvan de overlegging werd gevraagd op 9 september 1981, met name de bewijzen van betaling, weerverlet en getrouwheidszegels, alsmede de stukken ter weerlegging van de afwijzing, al of niet werden voorgelegd, onderzocht of besproken;

Overwegende derhalve dat tot heden, onder voorbehoud van het oordeel ten gronde, dient te worden aangenomen dat de administratieve beslissing niet voldoet aan de wettelijk voorgeschreven normen en dat derhalve de publikatie ervan onrechtmatig is geschied;

Overwegende dat volledigheidshalve nog dient te worden vermeld dat het proces-verbaal van 12 maart 1981 werd overgezonden aan de arbeidsauditeur te Gent en dat tot heden geen inlichtingen voorliggen over het gevolg dat eraan werd gegeven en het duidelijk is dat de uiteindelijke eventuele beslissing op dit stuk in elementaire billijkheid als doorslaggevend beoordelingselement zou gelden;

Om die redenen,

(...)

Bevelen aan eerste en tweede verwerende partij om aan eisende partij een voorlopig registratienummer toe te kennen in afwachting van de beslissing op het bij deze rechtbank ingediende beroep; bevelen dat de publikatie ervan zal dienen te geschieden in het Belgisch Staatsblad; wijzen het meergevorderde af; houden de kosten aan.

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e KANTON — 24 DECEMBER 1982

Rechter: de h. de Ketelaere

Huwelijk — Dringende en voorlopige maatregelen — Verbod toegang echtelijke woning, op beslissing echtgenoot — Geen dringend karakter — Ontoelaatbaar dwangmiddel.

Wanneer een gehuwde als dringende en voorlopige maatregel machtiging vraagt om zijn echtgenoot de toegang te kunnen ontzeggen tot de echtelijke woning wanneer hij dat gepast zou achten, blijkt hieruit dat de maatregel geen dringend karakter heeft.

Daarenboven gaat het om een dwangmiddel in handen van de echtgenoot-eiser, wat niet overeenkomt met de aard van de dringende en voorlopige maatregelen van art. 223 B.W.

K. t/ D.

Partijen zijn gehuwd op 12 augustus 1975 en hebben twee kinderen, R., geboren 21 januari 1976, en L., geboren 27 juli 1977.

Wegens herhaalde verhoudingen die verweerster zou hebben gehad met andere mannen en de daaruit volgende verwaarlozing van de kinderen, verzoekt eiser ons haar de echtelijke woning te ontzeggen en de kinderen toe te vertrouwen aan de hoede van zijn ouders, die reeds meestal ervoor zorg dragen.

Tijdens haar verhoor erkent verweerster thans een volgens haar louter sentimentele verhouding te hebben met de heer G. D.K., die zij niet bereid is op te geven.

Zij wijt dit aan de ondraaglijke dwang, die zij, naar zij beweert, voortdurend moet ondergaan van haar man, die deel uitmaakt van de «Pinkstergemeenschap», om zich te schikken naar zijn strenge levensopvatting: geen T.V. (hun kleurentoestel werd twee jaar geleden door hem vernietigd), geen romanlectuur («historische» romans, bv. over de mai-tressen van Lodewijk XIV worden haar afgenomen), verplicht ontslag onlangs als tewerkgestelde in het hamburger-restaurant...

Op ons aandringen verklaart eiser bereid te zijn in te stemmen met herneming van haar werk, herplaatsing van een T.V. toestel, meer verdraagzaamheid ten opzichte van o.m. de door zijn echtgenote gewenste lectuur..., in de hoop dat zijn echtgenote hem dan trouw zal zijn en behoorlijk zorg dragen voor het gezin.

Toch verklaart hij te volharden in zijn verzoekschrift, doch voegt eraan toe: «Ik zal haar evenwel nu nog niet buitenzetten. Ik vraag enkel een vonnis om haar te kunnen buitenzetten wanneer ik daartoe zou besluiten...»

Daarmede erkent eiser impliciet dat de door hem gevorderde maatregelen niet van dringende aard zijn en hij deze louter als dwangmiddelen beschouwt, zodat wij dienen vast te stellen dat zij niet passen in het raam van de maatregelen bedoeld in artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek.

Het zou trouwens onaannemelijk zijn aan verweerster het regime op te leggen als van een ter dood veroordeelde, die niet weet wanneer zijn doodstraf zal worden uitgevoerd.

Ten overvloede kunnen wij eraan toevoegen dat, in acht nemend dat eiser beweert te houden van zijn vrouw en de redding van zijn gezin na te streven, het door hem verkozen middel, in de huidige omstandigheden, ons niet adequaat lijkt. Het is te vrezen dat zijn echtgenote, eens door hem uit de echtelijke woning gedreven, nooit meer zal terugkeren.

Het komt ons voor dat eiser veeleer een kans heeft om zijn gezin te redden en zijn echtgenote tot normaal huwelijksleven terug te brengen, wanneer hij haar eigenheid zou aannemen en aldus een kans heeft om haar te bevrijden van de uitzichtloze weemoed en het verzet tegen haar man, waaraan zij thans, zoals wij hebben kunnen vaststellen, ten prooi is.

Misschien zal zij dan in staat zijn de grootsheid van haar taak als echtgenote, als moeder en als medewerkster voor het gezin, meer te beseffen en in werkelijkheid om te zetten.

Wijzen de door eiser gevorderde maatregelen af als zijnde niet van dringende aard en trouwens niet adequaat; zeggen dat elke partij haar eigen kosten zal dragen.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 6 januari 1983

Vennootschap — Iets in gemeenschap brengen — Begrip.

Voor het hof van beroep betoogde eiser dat overeenkomsten tussen de P.V.B.A. C. en de N.V. B. (in wier verplichtingen verweerster getreden is) juridisch in werkelijkheid een contract van vennootschap uitmaken, daar men alle bestanddelen van het contract terugvindt: 1) verschillende personen (fysieke of rechtspersonen) die hun werkzaamheden in gemeenschap brengen om winst te maken; 2) het in gemeenschap brengen van goederen of werkzaamheden: wat betreft de P.V.B.A. C., de zagerij, het materiaal, de voorraad, het personeel, de industriële organisatie; 3) deelname in winst en verlies; 4) de affectio societatis. Het bestreden arrest (Hof Bergen, 5 december 1980) antwoordt daarop dat eiser niet bewijst dat de P.V.B.A. C. haar actief en passief aan de N.V. B. heeft overgedragen en dat daaruit volgt dat een van de onontbeerlijke vereisten van het bestaan van de aangevoerde vennootschap ontbreekt.

Eisers middel, afgeleid uit de schending van de artt. 1832 en 1845 B.W. en de artt. 1 en 2 Vennootschapswet, is gegrond:

«Overwegende dat naar luid van artikel 1832 van het Burgerlijk Wetboek vennootschap een contract is waarbij twee of meer personen overeenkomen iets in gemeenschap te brengen, met het oogmerk om de winst die daaruit kan ontstaan, onder elkaar te verdelen;

«Overwegende dat het arrest alleen uit de beschouwing dat de overdracht van het actief en het passief van de P.V.B.A. C. aan de N.V. B. niet is bewezen, niet kon afleiden dat het bestaan van de aangevoerde vennootschap niet is aangetoond, aangezien die overweging de mogelijkheid niet uitsluit het vermogen van de vennoten geheel of ten dele in gemeenschap te brengen;

Dat het arrest bijgevolg de in het middel aangewezen bepalingen schendt.»

(Voorzitter: ridder de Schaetzen — Raadsheer-rapporteur: de h. Mahillon — Eerste advocaat-generaal: de h. Krings — Advocaten: mrs. Kirkpatrick en Simont — In de zaak: T. t/ N.V. S.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 6 januari 1983

Handelshuur — Huurhernieuwing — Slechts mogelijk voor de voortzetting van de tevoren in het pand gedreven handel — Uitzondering: akkoord in de vorm bepaald in art. 13 Handelshuurwet — Vage aanduiding in het aanvankelijk contract: «voor handelsdoeleinden» — Niet pertinent.

Het bestreden vonnis (Rb. Namen, 15 juni 1981) wordt op de volgende gronden vernietigd:

«Overwegende dat de eisers voor de rechtbank hebben aangevoerd dat artikel 13 van de Handelshuurwet zegt dat de hernieuwing van de huurovereenkomst alleen maar kan worden verkregen om dezelfde handel voort te zetten en dat de door de huurders geëxploiteerde handel, in de loop van het geding en na het verstrijken van de oorspronkelijke huurovereenkomst, van wassalon was omgevormd tot antiquariaat en dat dit nieuwe feit de hernieuwing in de weg stond;

«Overwegende dat het vonnis beslist dat de huurder, hoewel hij, ingevolge voornoemd artikel 13, in beginsel slechts recht heeft op hernieuwing van de huurovereenkomst om dezelfde handel voort te zetten, toch, zo de plaatsen krachtens de overeenkomst in ruime zin bestemd zijn voor 'handelsdoeleinden', elke fatsoenlijke handel mag uitoefenen en dus de aard van zijn exploitatie mag wijzigen zonder de in het contract bepaalde bestemming van zijn exploitatie te miskennen; dat ten deze aan de huurders hoegenaamd niet kan worden verweten dat zij de aard van de gedreven handel hebben gewijzigd, aangezien de bewoordingen zelf van de huurovereenkomst die zij hebben ondertekend zeer vaag zijn; dat immers zonder verdere precisering wordt gesproken van een handel op de verdieping gelijkvloers;

«Overwegende dat voormeld artikel 13 onder meer in het eerste lid bepaalt dat de huurder het recht heeft, bij voorkeur boven alle andere personen, de hernieuwing van zijn huurovereenkomst te verkrijgen om dezelfde handel voort te zetten, behoudens akkoord van de partijen dat blijkt uit een authentieke akte of uit een voor de rechter afgelegde verklaring;

«Dat die wetsbepaling de bescherming van de handelszaak beoogt en dat het recht op hernieuwing verdwijnt wanneer de huurder zonder toestemming van de verhuurder een andere dan de gedreven handel wil drijven;

«Dat het bijgevolg, voor de vaststelling van het recht van de huurder op hernieuwing van de huurovereenkomst, niet ter zake dienend is dat in de oorspronkelijke huurovereenkomst de bestemming van de verhuurde lokalen slechts wordt aangegeven door de vermelding dat zij 'voor handelsdoeleinden bestemd zijn', terwijl de huurder de handel

heeft stopgezet die hij er tijdens de verlopen huurovereenkomst had geëxploiteerd;

«Dat het vonnis zijn beslissing niet naar recht verantwoordt.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Closon — Eerste advocaat-generaal: de h. Krings — Advocaten: mrs. Simont en Van Ryn — In de zaak: M. t/ S.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 13 januari 1983

Wetten en besluiten — Toepassing in de tijd — Onteigening — Wijziging van art. 4, § 4, wet van 26 juli 1962 — Door de wet van 7 juli 1978 — Toepasselijk op de procedures die nog hangende zijn ten tijde van de inwerkingtreding van de laatste wet.

Het bestreden arrest (Hof Luik, 28 april 1981) wordt op de volgende gronden vernietigd:

«Overwegende dat artikel 4, § 4, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de onteigeningen ten algemenen nutte en de concessies voor de bouw van de autosnelwegen luidde als volgt: 'Voor de berekening van de vergoeding wordt als waarde van de te onteigenen goederen in aanmerking genomen die welke geldt bij het verstrijken van de termijn van een maand bepaald in artikel 8 van de wet van 12 juli 1956; het tijdstip van de inaanmerkingneming mag echter niet meer dan vijf jaar aan de dag van het verzoek om onteigening voorafgaan';

«Overwegende dat in de wet van 7 juli 1978 tot wijziging van artikel 4, § 4, van de wet van 26 juli 1962, die paragraaf door de volgende tekst wordt vervangen: 'De waarde der onteigende onroerende goederen wordt berekend zonder inachtneming van de waardevermeerdering of -vermindering die het gevolg is, hetzij van het aanleggen van de autosnelweg, hetzij van de werken die de onteigende heeft uitgevoerd na het verstrijken van de termijn van een maand, bepaald in artikel 8 van de wet van 12 juli 1956';

«Overwegende dat de wet van 7 juli 1978 niet uitdrukkelijk het tijdstip bepaalt waarop ze in werking treedt, dat evenwel uit de wetsgeschiedenis blijkt dat het de bedoeling is geweest van de wetgever om de nieuwe bepaling toepasselijk te maken op de ten tijde van de inwerkingtreding van die wet hangende procedures;

«Dat de rechter derhalve de nieuwe wetsbepaling moet toepassen tenzij de vergoeding reeds definitief is vastgesteld op het tijdstip waarop die wet van kracht is geworden;

«Overwegende dat ten deze de provisionele vergoeding door de vrederechter is vastgesteld bij vonnis van 7 maart 1975; dat de rechtbank van eerste aanleg op 28 april 1976 uitspraak heeft gedaan over de aanvraag tot herziening; dat het arrest van 28 april 1981, dat uitspraak doet over het hoger beroep tegen laatstvermelde beslissing, de berekening van de vergoeding enkel grondt op het voormalig artikel 4, § 4, van de wet van 26 juli 1962;

«Dat het arrest door de wet van 7 juli 1978 buiten toepassing te laten, de in het middel aangehaalde wetsbepalingen schendt.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Closon — Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven — Advocaten: mrs.

Draps en De Bruyn — In de zaak: N.V. S. t/ Belgische Staat)

NOOT—Zie Cass., 15 mei 1981, *R.W.*, 1981-82, 2156.

Hof van Cassatie (3e Kamer), 2 mei 1983

Burgerlijke rechtspleging — Regeling van rechtsgebied — Strijdigheid van vonnissen van twee kamers van dezelfde rechtbank.

Het verzoek van eiseres tot regeling van rechtsgebied wordt op de volgende gronden afgewezen:

«Overwegende dat eiseres aanvoert dat er strijdigheid is tussen enerzijds het vonnis dat op 26 januari 1983 door de 7e kamer van de Arbeidsrechtbank te Brussel in het Frans over sociale verkiezingen is gewezen in zake van verzoekster en Martin T., en anderzijds het vonnis dat op 21 februari 1983 door de 22e kamer van dezelfde rechtbank in het Nederlands over sociale verkiezingen is gewezen in zake van verzoekster en de Landelijke Bedienden Centrale, en ook de procedures die door de Landelijke Bedienden Centrale tegen verzoekster zijn ingeleid bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen, te Brussel, te Leuven, te Hasselt, te Dendermonde, afdeling Aalst, te Brugge, te Gent en te Kortrijk;

«a) In zoverre het verzoekschrift betrekking heeft op de strijdigheid tussen enerzijds het vonnis dat op 26 januari 1983 door de 7e kamer van de Arbeidsrechtbank te Brussel is gewezen, en anderzijds het vonnis dat op 21 februari 1983 door de 22e kamer van die rechtbank is gewezen, alsmede twee nieuwe procedures die bij deze rechtbank zijn ingeleid:

«Overwegende dat er slechts grond bestaat tot regeling van rechtsgebied als het gaat om beslissingen die door verschillende rechtscolleges en niet, zoals ten deze, door kamers van een zelfde rechtscollege zijn gewezen;

«b) In zoverre het verzoekschrift betrekking heeft op de strijdigheid tussen, enerzijds, het vonnis dat op 26 januari 1983 door de 7e kamer van de Arbeidsrechtbank te Brussel is gewezen en, anderzijds, de procedures die bij zeven andere arbeidsrechtbanken zijn ingeleid;

«Overwegende dat uit voormeld vonnis blijkt dat de Arbeidsrechtbank te Brussel uitspraak heeft gedaan over het aangebrachte geschil zelf en haar rechtsmacht over dit geschil geheel heeft uitgeoefend;

«Dat er derhalve geen grond bestaat tot regeling van rechtsgebied.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Meeüs — Eerste advocaat-generaal: de h. Duchatelet — Advocaat: mr. Van Ryn — In de zaak: N.V. G.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 7 juni 1983

Wetten en besluiten — Advies van de Raad van State — Dringende noodzaak — Hoven en rechtbanken — Toetsing — Aanplakbiljet — K.B. van 14 december 1959 en 1 maart 1960.

Het cassatieberoep tegen een arrest van 27 april 1982 van het Hof van Beroep te Brussel wordt op de volgende gronden afgewezen:

«Overwegende dat de koninklijke besluiten van 14 december 1959 en 1 maart 1960 waarbij regelen worden gesteld op het aanplakken en reclame maken, reglementaire besluiten zijn, die hun rechtsgrond vinden in artikel 200 van het Wetboek van de met het zegel gelijkgestelde takken;

«Overwegende dat het in de regel aan de ministers staat, onder voorbehoud van hun politieke verantwoordelijkheid, te oordelen over de 'hoogdringendheid' waardoor zij, krachtens artikel 2, tweede lid, van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State, ervan ontslagen worden het beredeneerd advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State in te winnen over de voorontwerpen van reglementaire besluiten;

«Overwegende evenwel dat elk met eigenlijke rechtspraak belast orgaan de macht en de plicht heeft, naar luid van artikel 107 van de Grondwet, de wettigheid te toetsen van de besluiten welke het toepast; dat derhalve dient te worden nagegaan of de minister, wanneer hij zich ervan ontslagen acht het advies van de Raad van State in te winnen, zijn macht niet overschrijdt of afwendt door het wettelijk begrip 'hoogdringendheid' te miskennen;

«Overwegende dat eiser zijn bewering dat, bij de invoering van de reglementering van de koninklijke besluiten van 14 december 1959 en 1 maart 1960, geen 'hoogdringendheid' bestond, hierop liet steunen dat: 'het na de uitvaardiging van het koninklijk besluit van 14 december 1959 en zijn publikatie, nog vijf maanden geduurd (heeft) vóór de Koning de plaatsen heeft aangeduid waarop het deel van de reglementering die in theorie onmiddellijk in werking trad, van toepassing zou zijn, en die reglementering dus uitwerking kon krijgen; de wegen waarop § 2 van het koninklijk besluit van 14 december 1959 van toepassing is, werden vastgesteld bij koninklijk besluit van 1 maart 1960; hier dus de reglementering iets vlugger is geconcretiseerd doch het hier ging om een deel van de reglementering die niet onmiddellijk in werking trad, en bovendien de Koning nog meer dan drie maanden nodig heeft gehad (namelijk tot 10 juni 1960) om te publiceren, wat iedere idee van hoogdringendheid de grond inboort';

«Overwegende dat het hof van beroep oordeelt, op de in het middel weergegeven gronden, dat ten deze het begrip 'hoogdringendheid' niet werd miskend en dat derhalve de door eiser aangevoerde onwettigheid van de koninklijke besluiten van 14 december 1959 en 1 maart 1960 niet bestaat;

«Overwegende dat uit die redengeving blijkt dat de appelrechters hun beslissing laten steunen niet op een enkele mogelijke aanduiding van 'hoogdringendheid', maar dat zij — na met alle gegevens ter zake rekening te hebben gehouden — het bestaan van 'hoogdringendheid' afleiden, eensdeels uit het verslag aan de Koning en anderdeels uit de inhoud zelf van de koninklijke besluiten van 14 december 1959 en 1 maart 1960; dat zij op grond daarvan de door eiser aangevoerde vertraging van de publikatie en van de inwerkingtreding van die koninklijke besluiten als niet ter zake dienend verwerpen en aldus eisers conclusie beantwoorden;

«Overwegende dat, nu zowel het verslag aan de Koning als de inhoud zelf van bedoelde koninklijke besluiten aan-

duidingen van 'hoogdringendheid' inhouden, uit de enkele omstandigheid dat sommige bepalingen ervan slechts in werking traden op 10 juni 1960, datum waarop het koninklijk besluit van 1 maart 1960 in het Belgisch Staatsblad werd gepubliceerd, niet kan worden afgeleid dat het wettelijk begrip 'hoogdringendheid' werd miskend; dat de rechters derhalve hun beslissing naar recht verantwoorden.»

(Voorzitter: de h. Châtel — Raadsheer-rapporteur: de h. D'Haenens — Advocaat-generaal: de h. Velu — Advocaat: mr. Blontrock — In de zaak: G.)

NOOT—Zie Cass., 5 mei 1981, *R.W.*, 1981-82, 1757, en de noot

Hof van Cassatie (1e Kamer), 16 juni 1983

Faillissement — Opheffing bij ontoereikend actief — Opschorting van de tenuitvoerlegging gedurende een maand — Aanwending van een rechtsmiddel tegen de curator tijdens die maand — Ontvankelijk.

Het cassatieberoep van eiseres, dat zij op 8 september 1982 heeft ingesteld tegen een arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 26 februari 1982 is gericht tegen drie verweerders. De eerste en de derde beweren dat het krachtens art. 1084 Ger. W. niet ontvankelijk is, omdat het niet meer geldig kon worden gericht tegen de tweede verweerder in zijn hoedanigheid van curator van een faillissement dat op 30 augustus 1982 werd opgeheven door de rechtbank van koophandel, en de betwisting tussen partijen onsplitsbaar is.

«Overwegende dat het faillissement bij vonnis van 30 augustus 1982 is opgeheven bij ontoereikendheid van actief, in welk geval met toepassing van artikel 536 van de Faillissementswet de tenuitvoerlegging van het vonnis een maand wordt opgeschort, zodat op 8 september 1982 nog regelmatig een voorziening aan de aangestelde curator kon worden betekend; dat het middel van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen.»

(Voorzitter: ridder de Schaetzen — Raadsheer-rapporteur: de h. Boon — Advocaat-generaal: de h. Piret — Advocaten: mrs. De Gryse en Delahaye — In de zaak: N.V. A. t/ De C. e.a.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 13 september 1983

Bescherming van de maatschappij — Verzoek om naar een particuliere psychiatrische inrichting te worden overgebracht — Verwerping door de commissie — Niet voor cassatieberoep vatbaar.

Eisers verzoek, waarbij hij vroeg dat de commissie tot bescherming van de maatschappij zijn plaatsing en bewaring in een particuliere inrichting zou gelasten, is door de commissie verworpen. Zijn cassatieberoep tegen deze beslissing is niet ontvankelijk:

«Overwegende dat naar luid van artikel 14, tweede lid, van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, zoals zij is vervangen bij artikel 1 van de wet van 1 juli 1964, de commissie tot bescherming van de maatschappij, om therapeutische redenen en bij speciaal met redenen omklede beslissing, de plaatsing en bewaring van de geïnterneerde kan gelasten in een inrichting die daarvoor geschikt is uit het oogpunt van veiligheid en verzorging;

«Overwegende dat de beslissing van de commissie waarbij zodanige plaatsing wordt gelast of, zoals ten deze, wordt geweigerd, slechts een modaliteit van de uitvoering van de internering uitmaakt en derhalve niet vatbaar is voor cassatieberoep.»

(Voorzitter: de h. Boon — Raadsheer-rapporteur: de h. D'Haenens — Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven — Advocaat: mr. De Kock — In de zaak: B.)

Hof Brussel (6e Kamer), 12 januari 1983

Overheidsopdrachten — Indienen van rechtsvordering — Termijn — Vervaltermijn — Afstand.

Als curator van het faillissement van de N.V. B. heeft appellant de Belgische Staat gedagvaard tot betaling van werken uitgevoerd aan een kanaal volgens bestek na openbare aanbesteding. De Belgische Staat doet gelden dat de vordering krachtens art. 18, B, van de bijlage bij het M.B. van 14 oktober 1964 vervallen is. Partijen zijn het erover eens dat dit besluit toepasselijk is.

«Overwegende dat krachtens dit artikel iedere rechtsvordering betreffende een overeenkomst op straffe van verval door de aannemer moet worden ingediend ten laatste één jaar na de voorlopige oplevering van de werken;

«Dat de voorlopige oplevering plaatsvond op 16 december 1974, terwijl de dagvaarding slechts op 17 mei 1977 werd betekend;

«Dat uit het feitenrelaas voortvloeit dat geïntimeerde constant en ondubbelzinnig, in antwoord op brieven van appellante, het standpunt van appellante heeft verworpen, zowel op 26 februari 1975, als op 9 maart 1976 en 23 juni 1976;

«Dat geen enkele bespreking in die periode werd gevoerd, die de verlenging van de termijn zou hebben gewettigd;

«Dat appellante desondanks niet dagvaardde zodat haar recht te vorderen, vervallen was;

«Overwegende dat appellante nochtans beweert dat geïntimeerde van het voordeel van dit verval heeft afgezien, nadat de termijn van verval was ingetreden;

«Overwegende dat geïntimeerde rechtsgeldig van het voordeel van het verval kon afzien; dat appellante de bewijslast draagt van deze afstand;

«Overwegende dat uit de overgelegde stukken hiervan geen bewijs kan geput worden;

«Dat in de brief van 17 augustus 1976 van geïntimeerde de bevoegde minister uitdrukkelijk zijn standpunt bevestigt en voorstelt 'ter oplossing van het probleem, het dossier ter advies van het Hoog Comité van Toezicht te willen voor-

leggen'; dat voor dit comité, de Staat als eerste verweermiddel het verval van recht heeft ingeroepen;

«Dat na de beslissing van het comité geïntimeerde geen ander standpunt innam; dat de houding van geïntimeerde steeds verenigbaar is geweest met zijn wil het verval van recht in te roepen ten aanzien van appellante;

«Overwegende dat er aldus geen enkel bewijs wordt geleverd van enige afstand aan de zijde van geïntimeerde; dat uit de reeds geciteerde briefwisseling van de administratie niet kan worden afgeleid dat er besprekingen gevoerd werden tussen partijen, die tot gevolg zouden hebben gehad dat geïntimeerde van zijn recht afzag.»

(Voorzitter: de h. Deviaene — Raadsheren: de hh. Van Malderen en Verougstraete — Advocaten: mrs. De Vleeschouwer loco De Brouwer en Senelle, en Vermeir loco Claeys — In de zaak: Faillissement N.V. B. t/ Belgische Staat)

Arbeidshof te Gent (1e Kamer), 5 mei 1983

Arbeidsongeval — Niet-verzekerde werkgever — Ambtshalve aansluiting — Bijdrageberekening.

Het arbeidshof vernietigt het vonnis van de eerste rechter waarbij de door het Fonds voor Arbeidsongevallen vanwege een ambtshalve aangesloten werkgever gevorderde bijdragen worden verminderd tot een bedrag berekend op het werkelijk verdiend loon van de betrokken werknemer:

«Krachtens artikel 59 van het koninklijk besluit van 21 december 1971, houdende uitvoering van sommige bepalingen van de Arbeidsongevallenwet, is de jaarlijkse bijdrage door de ambtshalve aangesloten werkgevers verschuldigd, gelijk aan 2,5 procent van het bedrag vastgesteld in artikel 39, eerste lid, van de wet, eventueel aangepast overeenkomstig het derde lid van dat artikel.»

(Voorzitter: de h. De Sutter — Raadsheren in sociale zaken: de hh. Paeme L. en Paeme N. — Advocaten: mrs. Meersman loco Van De Put en Maréchal — In de zaak: Fonds voor Arbeidsongevallen t/ V.)

Rb. Gent (beslagrechter), 24 januari 1983

Dwangsom — Betwisting van het verschuldigde bedrag — Vaststelling door de beslagrechter — Titel.

Bij arrest van 9 november 1982 legde het Hof van Beroep te Gent aan eiser verbod op om, zolang hij niet de vereiste vergunningen had, een industriële bakkerij te exploiteren, met bevel de exploitatie stop te zetten binnen 48 uur na de betekening van het arrest, onder verbeurte van een dwangsom van 50.000 frank per dag vertraging. Het arrest werd op 10 november 1982 betekend aan eiser en op 7 december 1982 werd hem bevel tot betaling van 850.000 frank gegeven. Eiser dagvaardde verweerders voor de beslagrechter en eiste dat zou worden gezegd dat het bevel geen bestaansreden heeft. Bij tegeneis vorderden verweerders dat gezegd

zou worden dat de verbeurde dwangsom intussen op 22 december 1982 tot 1.950.000 frank was opgelopen. Na te hebben vastgesteld dat een dwangsom verbeurd is voor een periode van veertien dagen beslist de beslagrechter:

«Nu art. 1385^{quater} Ger. W. bepaalt dat de dwangsom ten uitvoer kan worden gelegd krachtens de titel waarbij zij is vastgesteld, zegge het arrest van 9 november 1982, hoeft er geen nieuwe veroordeling te worden uitgesproken.

«Om die redenen, (...) verklaart de vordering en de tegenvordering ontvankelijk en ten dele gegrond; stelt vast dat het arrest van 9 november 1982 van het Hof van Beroep te Gent voor verweerders als titel geldt tot invordering, ten laste van eiser voor de periode tot 23 december 1982, van 700.000 frank dwangsom en 39.116 frank vaststellingskosten, ongeacht de andere krachtens dat arrest eisbare gerechtskosten; stelt vast dat ter zake tot op 23 december 1982 geen meerdere dwangsom of vaststellingskosten eisbaar zijn; verleent verweerders akte van hun voorbehoud voor het eventueel eisbaar zijn van dwangsommen met betrekking tot de periode vanaf 23 december 1982; wijst het andere of meer gevorderde af als niet gegrond.»

(Beslagrechter: de h. Snoeck — Advocaten: mrs. Lachaert en Leroy — In de zaak: L. t/Van den H. e.a.)

NOOT—De titel van de dwangsom

Dit is wellicht een der eerste uitspraken van een beslagrechter m.b.t. executieperikelen bij het verbeuren van een dwangsom. Een bewijs dat na drie jaar toepassing dit instituut optimaal zijn efficiëntie als dwangmiddel heeft bewezen.

Belangrijk is de passage waarin de beslagrechter zeer duidelijk de orthodoxe opvatting m.b.t. de dwangsom huldigt: geen likwidatie door een tweede uitspraak, maar verwijzing naar de eerste uitspraak die de basis voor verbeurte van een dwangsom uitmaakt.

M. Storme

Arbrb. Brussel (2e Kamer), 24 mei 1983

Taalgebruik — In gerechtszaken — Vraag tot taalwijziging — Voldoende kennis van de taal van de inleidende akte — U.L.B.

Verweerster, de Université Libre de Bruxelles, heeft bij conclusie de taalwijziging gevraagd op grond van art. 4 van de wet van 15 juni 1935 en zij heeft te dien einde een schriftelijke verklaring neergelegd van de voorzitter van haar raad van beheer.

«De U.L.B. is een particuliere rechtspersoon die belast is met een taak van algemeen nut. Zij moet dan ook niet ipso facto verondersteld worden de Nederlandse taal te kennen; de rechtbank moet de realiteit nagaan en namelijk of de U.L.B., nu zij door een advocaat vertegenwoordigd wordt, in haar activiteiten naar buiten uit, blijk geeft van kennis van de Nederlandse taal (Cass., 13 maart 1978).

«De U.L.B. neemt naast de taak van onderwijs, ook die van beheer van ziekenhuizen en het daar verstrekken van

genees- en heelkundige verzorging waar, dit o.m. wat het Instituut Jules Bordet betreft, dat de instelling is waar eiseres tewerkgesteld was. Alleszins in haar activiteiten aldaar uitgeoefend, en die uiteraard ook Nederlandstalige patiënten betreffen, gebruikt de U.L.B. ook de Nederlandse taal.

«Hieruit moet afgeleid worden, dat zij een voldoende kennis bezit van de Nederlandse taal; ten overvloede heeft zij haar middelen ook ten gronde in de taal van de inleidende akte geformuleerd; de vraag tot taalwijziging wordt dan ook door de rechtbank afgewezen.»

(Voorzitter : mevr. Scheere — Rechters in sociale zaken : de h. Crombé en mevr. D'Haese — Advocaten : mrs. Cauchie en Gerondal — In de zaak : V. t/ U.L.B.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 224/82 — Fa. Meiko-Konservenfabrik/Bondsrepubliek Duitsland (prejudicieel) — *Geldigheid van een gemeenschapsverordening* — 14 juli 1983

Meiko, die zich bezighoudt met de verwerking van fruit tot conserven, vroeg bij het Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft voor 1980 produktiesteun aan voor in siroop te conserveren zoete kersen. Het Bundesamt wees de aanvraag evenwel af op grond van artikel 1 van verordening nr. 2546/80.

De onderhavige steunregeling (die werd ingevoerd om de concurrentiepositie van de betrokken communautaire productie ten opzichte van derde landen te versterken) is gebaseerd op een stelsel van contracten tussen de producenten en verwerkende bedrijven, die laatstgenoemden een regelmatige voorziening en de producenten een door de verwerkende bedrijven te betalen minimumprijs waarborgen.

Een verwerkend bedrijf kan slechts aanspraak maken op betaling van steun indien de contracten en eventuele nadere overeenkomsten binnen een bepaalde, door de Commissie vastgestelde termijn zijn ondertekend, en indien een exemplaar van het contract (en van de eventuele nadere overeenkomsten) vóór zij van kracht worden — dus voor het begin van de eerste levering van de grondstoffen — is ingediend bij het nationale orgaan dat met het beheer van de steunregeling is belast.

Bij verordening nr. 2546/80 van 2 oktober 1980 werd de uiterste datum voor de indiening van de contracten vastgesteld op 31 juli 1980 (dit was aanvankelijk 10 juli 1980). Meiko had op 21 en 31 juli 1980 contracten afgesloten en deze op respectievelijk 7 en 19 augustus 1980 bij het Bundesamt ingediend.

Het Verwaltungsgericht Frankfurt/Main, waarbij Meiko beroep heeft ingesteld, heeft de volgende vraag gesteld :

«Schendt artikel 1 van verordening (EEG) nr. 2546/80 van de Commissie van 2 oktober 1980 (PB 1980, L 260,

blz. 14) het evenredigheidsbeginsel en het beginsel van gelijke behandeling, voor zover hierin met terugwerkende kracht een termijn wordt vastgesteld, eindigend op 31 juli 1980, waarbinnen gesloten contracten bij de bevoegde instantie moeten zijn ingediend?»

Het Hof overweegt dat het beginsel van de rechtszekerheid zich in het algemeen ertegen verzet dat een gemeenschapsbesluit reeds vóór de afkondiging van kracht is. Bij wijze van uitzondering kan dit anders zijn indien dit voor het te bereiken doel noodzakelijk is en het rechtmatige vertrouwen van de betrokkenen naar behoren in acht is genomen.

Ten tijde van het sluiten van de contracten was de steunverlening afhankelijk van twee vereisten: ondertekening van de contracten uiterlijk op 31 juli 1980 en indiening bij de bevoegde instantie voordat zij van kracht werden. De verwerkende bedrijven die hun contract pas op de uiterste datum, 31 juli 1980, ondertekenden, konden de stukken uiteraard niet — overeenkomstig het bij verordening nr. 2546/80 gestelde nieuwe vereiste — dezelfde dag nog indienen.

Gezien de bepalingen die ten tijde van het sluiten van de contracten golden, konden betrokkenen redelijkerwijs niet verwachten dat de contracten, naar achteraf bleek, binnen een termijn moesten worden ingediend, die op dezelfde dag verstreek als de termijn voor de ondertekening ervan, zodat de Commissie het beginsel van de rechtszekerheid heeft geschonden.

Daarenboven heeft zij het beginsel van de gelijkheid van behandeling geschonden, omdat het ingevolge verordening nr. 2546/80 zuiver van het toeval afhing — namelijk van de vroegere of latere ondertekening van de contracten en de meer of minder snelle indiening ervan — of betrokkenen aanspraak konden maken op steunverlening.

Bijgevolg heeft het Hof voor recht verklaard :

«Artikel 1 van verordening nr. 2546/80 van de Commissie van 2 oktober 1980 is ongeldig in zover het bepaalt dat de gesloten contracten uiterlijk op 31 juli 1980 bij de bevoegde nationale instantie moesten zijn ingediend.»

Zaak 231/32 — Spijker Kwasten B.V./Commissie (prejudicieel) — *Communautaire behandeling van kwasten* — 14 juli 1983

Spijker Kwasten B.V. heeft krachtens artikel 173, tweede alinea, EEG-Verdrag beroep ingesteld tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie van 7 juli 1982 (PB 1982, C 171, blz. 12). Bij deze op artikel 115 EEG-Verdrag gebaseerde beschikking, werden het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden gemachtigd om tot 31 december 1982 kwasten van post 96.01 van het gemeenschappelijk douanetarief, van oorsprong uit de Volksrepubliek China, in de overige Lid-Staten in het vrije verkeer gebracht en waarvoor na 25 juni 1982 invoervergunningen waren aangevraagd, van de communautaire behandeling uit te sluiten.

Verzoekster vroeg op 18 juni 1982 bij de Nederlandse instanties een invoervergunning aan voor een partij kwasten van oorsprong uit de Volksrepubliek China, die vanuit de Bondsrepubliek Duitsland zou worden ingevoerd. De

behandeling van de aanvraag werd door de Nederlandse instanties opgeschort in afwachting van de thans bestreden beschikking van de Commissie. De invoervergunning werd naderhand evenwel toch afgegeven, toen de beschikking niet van toepassing bleek te zijn op importen waarvoor de invoervergunning vóór 25 juni 1982 was aangevraagd.

Van mening dat de beschikking van de Commissie een haar bezwarende handeling is, doordat zij gevolgen heeft voor haar toekomstige importen, heeft verzoekster daartegen beroep ingesteld.

De Commissie heeft een exceptie van niet-ontvankelijkheid opgeworpen die zij baseert op het feit dat de bestreden beschikking enkel is gericht tot de Benelux-landen en dat verzoekster daardoor rechtstreeks noch individueel wordt geraakt in de zin van artikel 173, tweede alinea, EEG-Verdrag.

Het Hof overweegt dat de beschikking ten doel heeft, de Benelux-landen te machtigen gedurende een bepaalde periode iedere invoer van kwasten van oorsprong uit de Volksrepubliek China en in de overige Lid-Staten in het vrije verkeer gebracht, van de communautaire behandeling uit te sluiten. Ten aanzien van de importeurs van die producten is zij dus een maatregel van algemene strekking, die objectief op bepaalde situaties van toepassing is en rechtsgevolgen heeft voor algemeen en in abstracto omschreven categorieën personen. Verzoekster wordt derhalve door de bestreden beschikking niet individueel geraakt.

Om die reden heeft het Hof het beroep niet-ontvankelijk verklaard.

Zaak 210/81 — Demo-Studio Schmidt/Commissie — *Mededinging — Distributie van hi-fi-apparatuur* — 11 oktober 1983.

Schmidt heeft een beroep ingesteld tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie van 11 mei 1981, betreffende een procedure tot toepassing van de artikelen 85 en 86 EEG-Verdrag. Bij deze beschikking had de Commissie verzoekers klacht afgewezen, waarmee hij wenste te zien vastgesteld dat de firma Studio Revox GmbH (hierna: Revox) — door te weigeren hem als gespecialiseerd vakhandelaar te erkennen en te bevoorraden — in strijd handelde met de artikelen 85 en 86.

De audio-visuele producten van Revox International (Zwitserland) worden in Duitsland door Revox gedistribueerd, zowel producten van «Serie A», waarvoor geen bijzondere leveringsvoorwaarden gelden, als producten van «Serie B», die in het kader van een selectieve distributieovereenkomst worden geleverd.

Verzoeker opende in 1975 een winkel onder de naam «Demo-Studio Schmidt», die behalve zaterdag 's ochtends ook op werkdagen was geopend van 16 tot 18 uur en waarin hij aanvankelijk slechts apparatuur van «Serie A» verkocht. Na enige tijd stelde hij vast, dat hij zijn kosten alleen zou kunnen dekken door apparatuur van «Serie B» te verkopen.

Revox weigerde echter deze apparatuur te leveren, op grond dat «Demo-Studio Schmidt» niet voldeed aan de kwaliteitseisen die zij aan haar wederverkopers stelde, met name wat betreft de toegang tot de winkelruimte op de algemeen gebruikelijke openingstijden.

Hiertegen diende verzoeker op 7 juni 1980 bij de Commissie een klacht in, waarmee hij verzocht Revox te verplichten apparatuur van «Serie B» aan hem te leveren.

Bij brief van 11 mei 1980 deelde de Commissie hem mede, dat zij aan het verzoek geen gevolg kon geven om reden dat haars inziens geen aanwijzingen bestonden dat Revox, door niet aan hem te leveren, misbruik had gemaakt van een machtspositie in de zin van artikel 86; verder stelde zij vast, dat de winkelruimte van betrokkene niet, zoals voorgeschreven door de selectieve distributieregeling van Revox, op de gebruikelijke uren voor het publiek toegankelijk was, zodat de door Revox jegens hem gevolgde gedragslijn niet in strijd was met artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag.

Het Hof stelt vast, dat de verenigbaarheid van de selectieve distributieregeling van Revox met het gemeenschapsrecht niet in geding is. Verzoeker voert daartegen aan, dat deze regeling op discriminerende wijze jegens hem is toegepast en dat de gedragslijn van Revox inbreuk maakt op artikel 85, lid 1, en mogelijk ook op artikel 86.

De Commissie heeft betoogd, dat Revox niet discriminerend heeft gehandeld, aangezien verzoeker nimmer heeft voldaan aan de van wezenlijk belang zijnde voorwaarde omtrent de gebruikelijke openingstijden. Evenmin is haars inziens inbreuk gemaakt op artikel 86.

Het Hof overweegt dat de Commissie tot taak had de door verzoeker naar voren gebrachte omstandigheden te onderzoeken teneinde te beoordelen, of de door Revox gegeven toepassing aan haar selectief distributiesysteem ertoe kon leiden de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt te vervalsen en de handel tussen de Lid-Staten ongunstig te beïnvloeden.

Wat de beweerdelijke inbreuk op artikel 85, lid 1, betreft, is niet gebleken dat de vaststelling van de Commissie, dat verzoeker niet voldoet aan de in de distributieregeling gestelde voorwaarde omtrent de openingstijden van de winkelruimte, op kennelijk onjuiste feiten of een kennelijke beoordelingsfout berust.

Wat de gestelde inbreuk op artikel 86 betreft, overweegt het Hof dat de Commissie blijkens het dossier, de feitelijke situatie juist heeft beoordeeld door het aandeel van Revox op de betrokken markt op 1 % te schatten en daaruit af te leiden dat dit marktaandeel geen machtspositie oplevert. De Commissie heeft, temeer waar niet van een discriminerende toepassing van het selectief distributiesysteem was gebleken, terecht geconcludeerd dat er geen aanwijzingen bestonden om te veronderstellen, dat Revox misbruik maakte van een machtspositie op de gemeenschappelijke markt of op een wezenlijk deel daarvan.

Mitsdien heeft het Hof het beroep verworpen.

Zaak 273/82 — Commissie/Italië — *Niet-nakoming verdragsverplichtingen* — 11 oktober 1983

Op het door de Commissie ingestelde beroep ter zake van de niet-tijdige uitvoering door Italië van richtlijn nr. 77/796/EEG (de uitvoeringstermijn is op 31 december 1979 verstreken) heeft het Hof de navolgende uitspraak gedaan:

«Door niet binnen de voorgeschreven termijn de nodige bepalingen vast te stellen om te voldoen aan richtlijn nr.

77/796/EEG inzake de onderlinge erkenning van diploma's, certificaten en andere titels van ondernemer van goederenvervoer over de weg en ondernemer van personenvervoer over de weg en houdende maatregelen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vrije vestiging van die vervoerondernemer (PB 1977, L 334, blz. 37), is de Italiaanse Republiek de krachtens het Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.»

Zaak 265/82 — Usinor/Commissie — EGKS — *Overschrijding van quota — Boete* — 19 oktober 1983

Usinor heeft krachtens artikel 36, tweede alinea, EGKS-Verdrag beroep ingesteld tegen een beschikking van de Commissie van 13 augustus 1982, waarbij haar een boete ad FF 4215 404 was opgelegd wegens overschrijding van de produktiequota voor het derde kwartaal 1981.

Het geschil tussen partijen is voortgevloeid uit een verschillende uitlegging van artikel 10 van algemene beschikking nr. 1831/81/EGKS van 24 juni 1981 (PB 1981, L 180, blz. 1). Volgens dat artikel kunnen de quota voor produkten van categorie Ia, die worden gebruikt voor de fabricage van buizen met een kleine middellijn, worden aangepast.

Usinor had om een dergelijke aanpassing verzocht in verband met de uitvoering van een order van Corinth Pipe, die zij op 13 juli 1981 had ontvangen. De bestelde buizen werden in september 1981, dus in het derde kwartaal, gefabriceerd en verzonden op 14 en 16 oktober 1981, ofwel in het vierde kwartaal.

De Commissie was van mening dat de aanpassing betrekking moest hebben op de quota van het kwartaal waarin de levering had plaatsgevonden. Tegen de desbetreffende beschikking (waarbij dus de quota voor het vierde kwartaal werden aangepast) heeft Usinor geen beroep ingesteld.

Aangezien de werkelijke produktie in het derde kwartaal 8 556 ton boven het quotum voor dat kwartaal lag, heeft de Commissie de aangevochten beschikking vastgesteld.

Het Hof overweegt dat artikel 10 van beschikking nr. 1831/81/EGKS beoogt te waarborgen dat staalondernemen bepaalde staalsoorten kunnen produceren voor de fabricage van buizen met een kleine middellijn zonder het gevaar te lopen daarbij hun quota te overschrijden en zonder de produktie van staalsoorten die zijn bestemd om tot andere afgewerkte produkten te worden verwerkt, te moeten beperken.

Het toezicht op de naleving van artikel 10 en de toekenning van aanvullende quota geschiedt noodzakelijkerwijs na de produktie. De onderneming die meer produceert dan haar aanvankelijke quota, moet derhalve kunnen aantonen dat het meerdere is gebruikt voor de in artikel 10 voorziene doeleinden.

Uit deze overwegingen volgt dat de aanpassing van de quota van een onderneming die heeft aangetoond dat de produktie overeenkomstig de bepalingen van artikel 10 is gebruikt, moet worden verleend voor het kwartaal waarin de buizen zijn gefabriceerd; het kwartaal van levering is daarbij van geen enkel belang.

Het Hof is van oordeel dat de inbreuk die verzoekster zou hebben gemaakt door de quota voor het derde kwartaal te overschrijden, zuiver formeel is en dat de door de Commissie opgelegde boete moet worden vernietigd.

Het Hof, rechtdoende:

«1. Verklaart nietig artikel 2 van de beschikking van de Commissie van 13 augustus 1982, waarbij verzoekster een boete ad ECU 641 700 is opgelegd.

2. Verwerpt het beroep voor het overige.»

Zaak 179/82 — Lucchini Siderurgica S.p.A./Commissie van de Europese Gemeenschappen — *Produktiequota staal* — 19 oktober 1983

Lucchini heeft beroep ingesteld tot nietigverklaring van een beschikking van de Commissie van 11 juni 1982, waarbij haar krachtens artikel 58 EGKS-Verdrag en algemene beschikking nr. 2794/80 van 31 oktober 1980 een boete (ECU 411 600) was opgelegd wegens overschrijding van de quota voor produkten van groep IV voor het eerste kwartaal 1981.

Verzoekster heeft de navolgende middelen opgeworpen:

— *Ontoereikende motivering*

Volgens verzoekster blijkt uit de beschikking niet, op grond van welke overwegingen de Commissie een boete heeft opgelegd ten belope van ECU 75 per ton waarmee het quotum is overschreden.

Het Hof overweegt dat een afzonderlijke motivering omtrent het tarief van de boete alleen vereist is in die gevallen waarin de Commissie een ander dan het gebruikelijke tarief toepast. Door de boete in het onderhavige geval te berekenen aan de hand van het tarief van ECU 75 per ton, heeft de Commissie te kennen gegeven de zwaarte van de inbreuk in overeenstemming te achten met de algemene regel, dat wil zeggen gekenmerkt door het ontbreken van omstandigheden die afwijking van het gebruikelijke tarief rechtvaardigen. Het Hof heeft dit middel derhalve verworpen.

— *Onjuiste beoordeling van de feiten*

Verzoekster betoogt dat in de beschikking een overschrijding van 5 488 ton van produkten van groep IV is vastgesteld, terwijl dit in feite 4 331 ton moet zijn; de overige 1 157 ton hebben betrekking op produkten van groep II.

Het Hof overweegt dat deze omstandigheid geen enkele invloed op de boete kan hebben, omdat de totale overschrijding niet wordt betwist en het tarief van de boete losstaat van de vraag, op welke van de twee betrokken groepen het produktieoverschot betrekking heeft. Ook dit middel werd derhalve verworpen.

— *Het bestaan van bijzondere omstandigheden*

Verzoekster wijst erop dat zij onmiddellijk na het verstrijken van het eerste kwartaal 1981 de overschrijding zelf heeft bekend gemaakt, toen zij dit had vastgesteld. Bij telex van 7 april 1981 zette zij de ongewone technische omstandigheden uiteen (inbedrijfstelling van een nieuwe installatie die een onverwacht hoge produktie opleverde) waardoor het produktieoverschot was ontstaan, en bood zij aan dit in de loop van de volgende kwartalen te compenseren. De Commissie heeft zich evenwel in stilzwijgen gehuld.

Zij voegt eraan toe, dat na die telex onmiddellijk produktiebeperkende maatregelen zijn genomen om in het vervolg binnen de vastgestelde grenzen te blijven, hetgeen inderdaad is bereikt. In het tweede kwartaal bleef de fabricage van produkten van groep IV 11 028 ton onder het daarvoor vastgestelde quotum.

De Commissie benadrukt dat de quota op grond van de

communautaire regeling strikt kwartaalgebonden zijn.

Het Hof onderschrijft het betoog van de Commissie en overweegt dat de ondernemingen de verantwoordelijkheid dragen dat de vastgestelde quota niet worden overschreden. Een onregelmatige produktie van een bepaalde installatie valt onder het normale bedrijfsrisico en kan verzoekster niet van haar verantwoordelijkheid in deze ontslaan. Mitsdien heeft de Commissie terecht vastgesteld dat verzoekster inbreuk heeft gemaakt op een krachtens het gemeenschapsrecht op haar rustende verplichting, en haar een boete opgelegd.

Subsidiair heeft verzoekster verzocht de boete te verlagen in verband met de bijzondere omstandigheden van het geval.

Het Hof overweegt dat niet is betwist dat verzoekster bij telex van 7 april 1981 bij voorbaat heeft aangeboden de overschrijding te compenseren.

Door de telex van verzoekster onbeantwoord te laten, daarmee de regels van behoorlijk bestuur veronachtzamen, heeft de Commissie verzoekster in onzekerheid gelaten omtrent de vraag of zij haar aanbod zou aanvaarden. Daarbij in aanmerking genomen dat verzoekster haar produktie aanzienlijk heeft beperkt ter compensatie van de overschrijding van de quota, moet worden erkend dat sprake is van een bijzondere situatie die de vaststelling van een lager dan het gebruikelijke tarief rechtvaardigt.

Het Hof, rechtdoende:

«1. Verlaagt de aan verzoekster opgelegde boete tot ECU 205 800.

2. Verwerpt het beroep voor het overige.»

KANTTEKENINGEN

Bedenkingen bij een noodtoestand

In het *Rechtskundig Weekblad* van 23 december 1978 verleende de redactie gastvrijheid aan ondergetekende voor een noodkreet, eindigend met de vrees dat ook nu weer het «il est urgent de ne rien faire» zou triomferen.

Sindsdien werd deze kreet herhaald door eminente geleerden en vooraanstaande personaliteiten.

Hoe kunnen zij die instaan voor de rechtsbedeling nog slapen, als duizenden roepen om gehoor?

Ieder jaar zou men weliswaar uit de statistieken die de procureur-generaal ten gehore geeft kunnen afleiden dat er verbetering is, maar telkens weer is het eindresultaat nieuwe achteruitgang.

Bij de toehoorder moeten dan toch vragen rijzen: werken de magistraten voorheen dan te weinig? Of doen zij hun werk thans vlugger en minder grondig?

Weinigen buiten het gerechtsgebouw weten dat het thans vanzelfsprekend is dat door magistraten en griffiers 's avonds, 's zaterdags en zelfs 's zondags wordt gewerkt. En diegenen die het weten vinden het blijkbaar normaal.

Dat vrouw en kinderen een gewoon familieleven kunnen wensen, schijnt niet meer tot een normale levenswijze te behoren. Evenmin schijnt het wenselijk nog post-universitaire lessen en voordrachten bij te wonen, want dat neemt

tijd, en tijd is in dit geval geen geld, maar een beslissing meer.

Toen voorgesteld werd in de hoven van beroep kamers met één raadsheer te laten zitting nemen, ging bij velen een afkeurend gemompel op. En tegen dit stelsel zijn wellicht veel gegronde opwerpingen. Maar gelooft men echt dat het aantal te behandelen zaken werkelijk zal blijven toelaten dat ieder lid van een kamer grondig kennis neemt van het dossier en van het ontwerp van arrest dat na beraadslaging opgesteld wordt? Of zal op de duur geen spel opgevoerd worden, waarbij slechts één acteur actief is en de overigen blindelings goedkeuren wat die éne schrijft? Ware het dan niet eerlijk openlijk te handelen?

Een magistraat die iemand ontmoet uit een privé-bedrijf wordt soms ondervraagd over zijn werkorganisatie, over de inrichting van zijn kantoor op het gerechtsgebouw, over de medewerkers die hij ter beschikking heeft om hem de teksten te bezorgen van de wetten, de rechtspraak en de doctrine die de partijen aanhalen. En dan ziet hij de verbijstering bij diegene die verneemt dat hij thuis werkt, dat hij zelf een aantal wetboeken koopt, dat hij zich met eigen penningen boeken en tijdschriften aanschaft, en duur betaalt om in het bezit te zijn van de beslissingen die hij en zijn collega's vellen, en die op alle griffies bewaard worden. En hij moet met een schaamte bekennen dat de enige vooruitgang erin bestaat dat hij thans met een balpen schrijft, en niet meer met pen en inktpot zoals in zijn jeugd. En hij durft zeker niet zeggen dat het in vele gerechtsgebouwen wel moeilijk zou zijn iedere morgen het *Staatsblad* open te slaan...

En die buitenstaander begrijpt het niet, hij die kennis heeft van wat in een modern bedrijf gebeurt. En gelukkig ziet hij niet hoe een dossier eruit ziet, met stukken in onleesbaar handschrift, en ordeloos gerangschikt. Maar vooral ziet hij nog niet hoe de ontmoediging haar langzaam vernielingswerk voortzet.

En de magistraat zelf die nadenkt over zijn eigen rol wordt ook door twijfel bevangen. Is hij strafrechter, dan vergelijkt hij zijn uitspraak met de uitvoering ervan. Oordeelt hij over burgerlijke zaken, dan weet hij dat zijn uitspraken ook hier zo dikwijls ijdele woorden zijn. Want hoeveel schuldeisers krijgen wat hen toekomt, en hoeveel schuldenaars ontsnappen niet aan betaling door een handig spel van maatschappijen, geleidelijk wegglijden in schijnbaar onvermogen en behendigheden alomthand. En hij weet ook dat onrecht wordt begaan, omdat recht niet kon bewezen worden.

Uiteindelijk schijnt de evolutie zó te zijn dat de vraag niet meer zal zijn «wanneer zal recht worden gesproken» maar «heeft rechtspreken in deze stand van zaken nog wel zin?»

Wanneer men geen gerechtigheid meer wil, wanneer bedrog en druk moeten worden beloond — het volstaat te denken aan het stelsel waarin degenen die erin slagen het minst belastingen te betalen ook nog de geringste boete zullen krijgen —, wanneer de eerlijke burger onbeloond en onbeschermd blijft terwijl de anderen, van kruimeldief tot moordenaar, straks vrij voor hun rechter mogen komen en gaan, dan moet men de thans gevolgde weg verder bewandelen. De geschiedenis leert wat eens daarvan de gevolgen zullen zijn.

Is het werkelijk dat wat men wil?

G. De Baets

BOEKEN

WENDELS, A., *Internationale echtscheidingen*, in *Studiepockets privaatrecht*, XVII, Zwolle, Tjeenk Willink, 1983, 151 p.

De ondertitel van dit boek «Rechtsmacht - Toepasselijk recht - Erkenning» kondigt meteen de streng logische indeling van de inhoud aan. Tegelijk verwijst hij naar een op de praktijk gerichte volgorde van bespreking die afwijkt van het in de handboeken over internationaal privaatrecht klassieke onderscheid tussen enerzijds «wetsconflicten» (de vraag naar het toepasselijk recht) en anderzijds «bevoegdheidsconflicten» (een bundeling van de vragen naar de rechtsmacht van de rechter van het forum in internationale gevallen en naar de erkenning van in het buitenland uitgesproken rechterlijke beslissingen). Door de volgehouden opsplitsing van de probleempunten die in Nederland de internationale echtscheiding omringen, in de aangeduide drieledige structuur schept de auteur grote klaarheid in het eigenlijke systeem van het internationaal privaatrecht. In die zin past het boek volkomen als *studiepocket*: de lezer maakt kennis met de theoretische hoofdlijnen van het algemeen internationaal privaatrecht alvorens een antwoord te vinden op de concrete vragen van het Nederlands internationaal echtscheidingsrecht. Elk deel bevat inderdaad een behandeling «in het algemeen» en «inzake internationale echtscheidingen».

De overzichtelijkheid van de wetgeving die in Nederland het internationaal echtscheidingsrecht beheerst, heeft de auteur spontaan gebracht tot het basisconcept van zijn studie.

Eerst komt de vraag aan de orde wanneer de Nederlandse rechter bevoegd is om zich uit te spreken over een echtscheiding tussen echtgenoten die niet, of niet allebei, de Nederlandse nationaliteit bezitten, en/of die niet, of niet allebei, in Nederland woonachtig zijn. Wendels stelt hier het verschil scherp tussen wat hij noemt de «rechtsmacht» en de «relatieve competentie» van de Nederlandse rechter, begrippen die in België bekend staan als de internationale bevoegdheid en de interne bevoegdheid van de Belgische rechter.

Het eerste begrip slaat op de bevoegdheid van het forum om zijn rechtscolleges te laten beslissen over vorderingen waarvan niet alle elementen tot het forum behoren; het tweede betreft de uitsplitsing van beslissingsbevoegdheden tussen de rechtscolleges van het forum wanneer vaststaat volgens het eerste begrip dat het forum principieel bevoegd is om van die vorderingen kennis te nemen.

De Belgische lezer wordt getroffen door de duidelijke regeling van allereerst de rechtsmacht en vervolgens de relatieve competentie in art. 814 Nederlands Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (NL Rv.), dat specifiek van toepassing is op het internationaal echtscheidingsrecht. Het is immers bekend dat het in België door de rechtsleer verdedigde onderscheid tussen de internationale en de interne bevoegdheid (Rigaux, F., *Droit international privé*, Brussel, Larcier, 1979, II, nrs. 965-966) onder zware druk komt te staan, indien de eisende echtgenoot Belg is en de laatste echtelijke verblijfplaats in België gelegen was, doch de vreemde verweerder niet meer in België woonachtig is op het ogenblik dat de vordering wordt ingesteld. Sommige Belgische rechters ontkomen niet aan de verleiding hun bevoegdheid in zulk geval eenvoudig te steunen op art. 628, 1°, Ger. W. («de rechter van de plaats van de laatste echtelijke verblijfplaats»), ofschoon die bepaling enkel de interne bevoegdheid of relatieve competentie regelt. Zij is niet behulpzaam bij de beantwoording van de voorafgaande vraag naar de rechtsmacht van het Belgisch forum in internationaal verband (vgl. het overzicht van de rechtspraak gegeven door Born, H. en Fallon, M., «Droit judiciaire international», *J.T.*, 1983, 213, nr. 129). De genoemde rechtspraak gaat er verkeerdelijk van uit dat het doel de middelen wettigt, in die zin dat de toepasselijkheid ten gronde van Belgisch recht overeenkomstig art. 2 van de Wet - Rolin van 27 juni 1960 op de toelaatbaarheid van de echtscheiding wanneer ten minste één van de echtgenoten een vreemdeling is, alleen verzekerd wordt wanneer (hoe dan ook) een Belgisch rechter zich internationaal bevoegd verklaart. De onzekerheid die inherent is aan de op dit punt relevante *algemene* regeling van de internationale bevoegdheid van Belgische rechtscolleges, vervat in de artikelen 638 en 636 Ger. W. (in die orde), zet de rechter er dan toe aan de interne bevoegdheidsregeling te projecteren op internationaal vlak. Een juiste toepassing van de Belgische internationale bevoegd-

heidsregeling kan nochtans enkel worden gemaakt, ook inzake echtscheiding, indien de rechter de vreemde verweerder toelaat het bewijs te leveren dat een Belgisch verweerder in zijn land in vergelijkbare omstandigheden de rechtsmacht van de plaatselijke rechter mag afwijzen, of nog indien de rechter *zelf* dit wederkerigheidsprobleem onderzoekt en zich desgevallend *ex officio* onbevoegd verklaart wanneer de in het buitenland wonende vreemde verweerder niet verschijnt (vgl. Born, H. en Fallon, M., o.c., *J.T.*, 1983, 224, nr. 185).

Art. 814 NL Rv. heeft deze problematiek uitdrukkelijk geregeld. Lid 1 van dit artikel spreekt zich uit over de rechtsmacht, lid 2 over de relatieve competentie. Het geschetste «Belgische» geval wordt in Nederland opgelost door art. 814, lid 1, c: indien de eiser Nederlander is en sedert zes maanden in Nederland woonplaats heeft, staat de rechtsmacht (internationale bevoegdheid) van de Nederlandse rechter inzake echtscheiding zonder meer vast.

Wat Wendels kort aanduidt door de «i.p.r.-wet» — met name de wet van 25 maart 1981, *Nederlands Staatsblad*, 1981, 166, «houdende regeling van het conflictenrecht inzake onbinding van het huwelijk en scheiding van tafel en bed en de erkenning daarvan, in verband met de bekrachtiging van de Verdragen van Luxemburg (Commission internationale de l'état civil, 8 september 1967) en 's Gravenhage (Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, 1 juni 1970) inzake erkenning van beslissingen betreffende de huwelijksband, onderscheidenlijk de erkenning van echtscheidingen en scheidingen van tafel en bed» — maakt het voorwerp uit van het tweede en het derde deel van het boek. Deze delen zijn zowel historisch als rechtsvergelijkend uitgebouwd en bespreken tevens zeer concrete toepassingsmoeilijkheden die in de praktijk gerezen zijn (zo b.v. op blz. 73 e.v. het geval van de nationaliteitsstaat met verschillende rechtsselsels). De auteur licht voornamelijk de werking van het alternatieve aanknopingsstelsel van de «i.p.r.-wet» toe (het recht van de gemeenschappelijke nationaliteit, zoniet het recht van het land waarin partijen hun gewone verblijfplaats hebben, zoniet de *lex fori*). Opvallend hierbij is dat de gemeenschappelijke nationaliteit niet enkel formeel moet bestaan, maar ook in hoofde van beide partijen uitdrukking moet zijn van «een werkelijke maatschappelijke band met het land der gemeenschappelijke nationaliteit». Is dit niet zo, dan wordt dit nationaliteitsrecht niet toegepast, tenzij partijen ervoor kiezen. Deze mogelijkheid van rechtskeuze, die overigens steeds bestaat ten voordele van de Nederlandse *lex fori*, is opmerkelijk, omdat de echtscheiding wezenlijk samenhangt met de toekomstige staat van de betrokkenen.

Wat tenslotte de erkenningsproblematiek betreft, handelt het meest belangwekkende stuk over het samengaan van het Luxemburgse en het Haagse verdragsrecht, in onderling verband beschouwd, met het in Nederland ter zake nog vigerende interne recht.

De Belgische jurist die zich interesseert voor de (her)vorming van het geschreven internationaal privaatrecht vindt in dit boek een rijke waaier van ideeën. Dit lijkt des te nuttiger nu voorstellen worden geformuleerd met het oog op de herziening van de Wet-Rolin. De eventuele bekrachtiging door België van de genoemde Luxemburgse en Haagse Verdragen kan daarbij niet onbesproken blijven.

K. Lenaerts

R. BLANPAIN, *Schets van het Belgisch Arbeidsrecht 1983*, Instituut voor Arbeidsrecht K.U. Leuven, 1983, 353 blz.

Schets van het Belgisch Arbeidsrecht 1983 komt een leemte opvullen in de Belgische arbeidsrechtelijke literatuur. Er bestond ongetwijfeld een behoefte aan een werk, waarin op een gevatte wijze de voornaamste krachtlijnen en essentiële beginselen van het Belgisch arbeidsrecht worden beschreven. Deze publikatie komt deze behoefte bevredigen. Buiten de zeer vlotte en aangenaam te lezen stijl, waarin het werk geschreven is (een stijl die R. Blanpain eigen is) bezit het werk belangrijke kwaliteiten. Allereerst dient te worden gewezen op het feit dat het werk zich er niet toe beperkt het individueel en collectief arbeidsrecht te beschrijven, maar ook oog heeft voor aspecten van de arbeidsreglementering en het sociaal handhavingsrecht, hetgeen de schets van het arbeidsrecht alleen maar vollediger maakt. Voorts dient ook de logische structuur van

het werk te worden onderstreept; deze structuur zorgt er niet alleen voor dat er een harmonisch evenwicht bestaat tussen het belang dat aan de diverse deelonderwerpen wordt gehecht, maar doet de verbanden tussen de verschillende onderdelen duidelijker tot hun recht komen. Ten slotte legt het werk, daar waar het kan en moet, de relatie tussen het nationale en het internationale arbeidsrecht. *Schets van het Belgisch Arbeidsrecht* beantwoordt dan ook ten volle aan het doel dat zijn auteur voorop heeft gesteld, nl. op een duidelijke wijze de elementaire beginselen van het arbeidsrecht toelichten in een relatief kort bestek.

M.R.

RECHTERLIJK LEVEN

Installatie van de heer Marc Châtel als eerste voorzitter van het Hof van Cassatie

Op 13 december 1983 heeft het Hof van Cassatie in plechtige zitting zijn nieuwe eerste voorzitter, de heer Marc Châtel, geïnstalleerd. Hier volgen enkele passages van de rede die door de heer Châtel te dier gelegenheid werd uitgesproken:

Waarde Collega's, Het ambt dat ik sedert enkele ogenblikken uitoefen, dank ik uitsluitend aan Uw eerbied voor de traditie: de leiding van het Hof blijft in de handen van de oudst benoemde.

Zoals Eerste Voorzitter Wauters, bij zijn installatie, zei, is dit op zichzelf reeds een reden om de titularis tot nederigheid aan te zetten. Daarbij komt nog voor mij de vraag hoe ik erin zal slagen op niet-onwaardige wijze mijn eminente voorgangers op te volgen en inzonderheid degenen die ik hier heb gekend: de Eerste Voorzitters Bayot, Belpaire, Louveaux, Rutsaert, Wauters en Legros.

Heer Afdelingsvoorzitter Robert Janssens, Voor Uw vriendelijke woorden ben ik U dankbaar. In het Hof bent U mijn «oudstgekennde»: zelfde college, zelfde universiteit, zelfde gerechten en het had evengoed kunnen voorvallen dat ik U hier als Eerste Voorzitter begroette.

Overmorgen zullen wij naar een nieuwe voorzitter moeten uitkijken en, conform de wet, zullen wij aan U moeten voorbijgaan: de eerste voorzitter en de voorzitter moeten immers «luidens hun diploma behoren tot verschillende taalsels». Ik weet dat U zich daarbij «natuurlijk» maar ook ruiterlijk neerlegt en dat U, zoals ik, ervan overtuigd bent dat wij een goede voorzitter zullen kiezen. Mijn achting voor de ijverige jurist die U bent, wil ik U echter terstond bewijzen door U de leiding van de eerste kamer over te laten.

Heer Procureur-Generaal, Ook met U heb ik veel gemeens: zelfde geboortjaar en dito maand, zelfde jaar afgestudeerd aan dezelfde universiteit, een onderwijsopdracht in een zelfde universiteit en nu, indien het ons wordt gegund, samen een septennale leiding van dit rechtcollege. Ons staan moeilijke jaren voor de boeg en voor mij, als prijs voor het gezag, ook jaren van eenzaamheid. Daarom ben ik U dankbaar dat U vandaag de taak van de eerste voorzitter hebt willen toelichten. Daarom, tevens, zal ik het steeds zeer op prijs stellen op Uw vriendschap en wijze raad te mogen rekenen, en ook op de kostbare medewerking van de Eerste Advocaat-Generaal, van Uw oudst benoemde Advocaat-Generaal die ooit mijn professor was, en van alle leden van Uw parket.

Heer Stafhouder, Bij mijn installatie tot voorzitter had ik reeds de gelegenheid mijn vreugde uit te drukken omdat het mij is gegund de laatste fase van mijn loopbaan in Uw gezelschap te mogen aanvangen. Ik zal het straks hebben over de problemen die ons te wachten staan. Voor de oplossing ervan weet ik op Uw medewerking en de medewerking van «onze» balie te mogen rekenen.

Na vervolgens hulde te hebben gebracht aan zijn voorganger, emeritus eerste voorzitter Legros, richtte de eerste voorzitter zich tot de talrijke aanwezigen die de plechtigheid bijwonen:

Wij leven in een moeilijke tijd, niet zozeer wegens «la précipitation de l'histoire» als wegens de ongelijke tred van die versnelling, waardoor uiterst ingewikkelde verhoudingen in de gemeenschap ontstaan en dus ook voortdurend spanningen rijzen.

«Brusquement — zei Pierre Mendès-France voor enkele jaren met betrekking tot mei '68 — l'opinion publique a été saisie de toute une série de facteurs de notre vie collective, de causes de malaise, de mécontentement, de colère, de révolte.»

In België hebben die spanningen daarenboven een «communautaire» inslag gekregen, wat tot nog grotere verwickelingen leidde.

Het gevolg daarvan is dat de Staatsmachten worden gedwongen voortdurend oplossingen te improviseren om het ergste te voorkomen, dat er praktisch nooit veel tijd bestaat voor overleg, wat tot kritiek van de oplossingen leidt en dan weer tot nieuwe spanningen.

De weerslag van dit alles is het ontstaan van wantrouwen bij de landgenoten, en wantrouwen leidt tot wanhoop en daarna, zoals in het Europa van de jaren tussen beide wereldoorlogen, eventueel tot allerlei rampzalige avonturen.

Hoe kan men dit nu verhelpen, hoe kan men opnieuw hoop wekken en, met dat doel, vooreerst vertrouwen?

Mij komt het voor dat er eerst een positieve geestesgesteldheid tot stand moet worden gebracht, dat wij allen opnieuw oog moeten krijgen voor hetgeen ons verenigt, voor de aanwinsten van het verleden, en die zijn er!

Is het overigens niet paradoxaal dat men hier te lande — en dat is verheugend — zo is gesteld op verdraagzaamheid, maar dat men tevens — en dat is teleurstellend — soms weinig verdraagzaamheid opbrengt voor landgenoten?

Verder lijkt mij een bezinning noodzakelijk en hier zou ik nog eens Mendès-France aan het woord willen laten komen: «J'ai toujours été convaincu que la politique, au sens le plus vaste du mot, est faite pour les jeunes. Si une décision politique mauvaise est prise, ce sont les jeunes qui, dans cinq, dix, quinze ans, en subiront les conséquences; si une politique au contraire est salutaire, ce sont eux qui en profiteront.» Wij moeten dus denken aan de eenentwintigste eeuw (en degenen die het Hof dan zullen leiden zijn hier reeds aanwezig) en dus de toekomst voorbereiden, m.a.w. grote streefdoelen moeten nu worden bepaald en de middelen om ze te bereiken.

Indien wij de jonge mensen van nu en morgen niet willen ontgoochelen, moeten wij het bewijs leveren dat wij niet enkel aan materialistische, egoïstische waarden zijn gehecht, dat wij, integendeel, hogere waarden die ons verenigen kunnen nastreven, als daar zijn: de eerbied voor de mens, de eerbied voor zijn leefmilieu, en in die geestesgesteldheid, het dienen van de volkeren van dit, ons land. Dit is religie in de etymologische zin van het woord: «ligare» binden en het voorvoegsel «re» opnieuw!

Tenslotte kunnen wij de problemen van iedere dag waarover ik het bij de aanvang had, niet ontlopen. Wij hebben het geluk in een democratische gemeenschap te mogen leven, maar dit mag er echter niet toe leiden de oplossingen van alle vraagstukken zonder meer aan de andere Staatsmachten over te laten en ons ertoe te beperken die oplossingen, tijdens hun elaboratie of achteraf, te bekritisieren. Scheiding der Machten betekent niet dat samenwerking der Machten uit den boze is. Onze taak is dus problemen te onderkennen voordat ze acuut zijn en oplossingen voor te stellen op een ogenblik dat overleg nog mogelijk is.

(...)

Daarmee is echter niet alles opgelost: onze hoofdpoging is en blijft: hoe kunnen we de rechtzoekenden het snel en doeltreffend gerechtelijk apparaat bezorgen dat ze verlangen?

Een eerste vaststelling (en ik hoop dat mijn vrienden advocaten mij niet verkeerd zullen begrijpen maar zullen beseffen dat ook

hun taak nodeloos wordt bemoeilijkt): het gebruik van dicteerapparaten heeft geleid tot een vloed van conclusies, aanvullende conclusies, en verwijzingen naar vroegere conclusies. Ingewikkelde taak voor de rechter dus, maar ook voor de raadsman van de tegenpartij, en verhoogde mogelijkheid van aanwending van allerlei tijdrovende rechtsmiddelen! En ik laat hier nog buiten beschouwing de ellenlange memories en verzoekschriften, helaas vaak in slordige, zo niet erbarmelijke taal gesteld, die wekelijks, zonder tussenkomst van advocaten bij het Hof, de tweede kamer overstelpen en de magistraten van die kamer verplichten ofwel tot een tijdrovende verbetering of samenvatting van het middel (wat tot het verwijt kan leiden van een verkeerde interpretatie of zelfs van een manipulatie van het middel om het beter te verwerpen), ofwel tot het bezigen van exacte maar minder aangename uitdrukkingen zoals: «Over het middel woordelijk, of zelfs (wegens het aantal spellingfouten) letterlijk gesteld als volgt ...».

Hier nog kunnen contacten met de Nationale Orde der Advocaten tot de ontdekking van oplossingen leiden; misschien de wederinvoering van conclusies op gezegeld papier, een wettelijke definitie van de conclusie als zijnde — alleen — het laatste als dusdanig neergelegde stuk, de invoering van termijnen voor het neerleggen van conclusies in hoger beroep, enz. Ook de taak van de raadsman, althans die van de raadsman van de tegenpartij, kan aldus worden vereenvoudigd.

Een wetboek, zelfs het voortreffelijke Gerechtelijk Wetboek, is steeds voor verbeteringen vatbaar. Is het moment niet aanbroken om, samen met de advocatuur, de griffiers en de Nationale Kamer van de Gerechtsdeurwaarders te onderzoeken wat een vlotter procesrecht mogelijk zou maken en welke moderne werkmethodes, onder meer de informatica, met vrucht kunnen worden aangewend?

Vaak heb ik tot hiertoe de uitdrukking «wij» of «ons» gebruikt en het lijkt mij alsnog noodzakelijk te preciseren dat ik daarmee niet alleen de leden van het Hof bedoel, maar alle magistraten van welk niveau ook. Is hier geen prachtige taak weggelegd voor de Nationale Commissie van de Magistratuur die uit haar leden kleine groepen van deskundigen kan vormen om de dialogen aan te knopen en voorstellen uit te werken die zij, met de medewerking van de hiërarchie, zo nodig aan de minister van Justitie kan voorleggen?

Maar ook aan een gewetensonderzoek zijn wij nodig toe: heerst er soms niet bij magistraten een overdreven zin voor juridisme of perfectionisme? Is het steeds noodzakelijk bv. dat, bij de thans vaak voorkomende bankbreuken, wanneer verduistering van actief prima facie lijkt vast te staan, telkens een deskundige zou worden aangesteld om de omvang van die verduistering tot de laatste franken uit te pluizen en om alle andere mogelijke vormen van eenvoudige of bedrieglijke bankbreuk na te gaan, op gevaar af enorme, niet te recupereren gerechtskosten te veroorzaken en, na jaren (als tenminste de verjaring niet is ingetreden) tot een bestraffing te komen die misschien volledig in de tijd is achterhaald? Behoefte men zich niet af te vragen of, terwijl toch nodig zoveel zaken worden geseponereerd, ook een keuze van kwalificaties niet is geboden om, indien beteugeling noodzakelijk is, die toch te bereiken op een moment dat zij, onder sociaal oogpunt, nog is geboden?

(...)

L'éméritat, cette année, de plusieurs collègues a démontré aux magistrats francophones qu'ils pouvaient compter sur leurs collègues de langue néerlandaise pour passer ce cap difficile. J'espère, non je suis sûr que nos collègues francophones se rendent compte de l'augmentation incessante des charges pesant sur leurs collègues flamands et auront à coeur de les assister à leur tour d'une manière à déterminer encore et comme le font déjà, avec grand dévouement, quelques magistrats à la fois francophones et bilingues.

Ich hätte noch gewollt heute für unsere Deutschsprechenden Rechtsgenossen etwas auf Deutsch sagen zu können.

Aber, wie geduldig meine Kollegen auch sind, nun muss ich

wirklich Schluss machen, jedoch nicht ohne diesen Rechtsgenossen die Versicherung zu geben dass auch hier mehrere mich nun verstehen und besser Deutsch sprechen als ich.

Auch unsere Deutschsprechenden Rechtsgenossen sind hier recht zu Hause.

Mijn collega's hadden misschien, op deze voor mij heuglijke dag, een blijde boodschap verwacht. Dat is zij niet geweest maar wellicht heb ik ze toch niet ontgoocheld. Is U aller leuze niet «Ik dien» en U aller bekommernis niet «Hoe kan ik beter dienen?»

BERICHTEN

Belgische Vereniging van Bedrijfsjuristen. Samenstelling van de raad van beheer

Voorzitter: dhr. Philippe Mathei (Nationale Confederatie van het Bouwbedrijf); onder-voorzitters; mevr. Katelyn Demeestere (Petrofina N.V.) en de heer Charles Hopchet (Phillips Petroleum Chem. N.V.); secretarissen: de heren Patrick Bidaine (Federatie der Chemische Nijverheid van België) en Henri Muller (C&A België); penningmeester: mevr. Françoise Sweerts, (Belgische Vereniging der Banken); beheerders: dhr. Walter Bracke (Union Carbide Benelux N.V.) mevr. Sophie Breslaw (Université Libre de Bruxelles), dhr. Freddy Bulte (M.I.V.B.), dhr. Robert Cappelle (Petrochim N.V.), dhr. André Chabot (Unerg N.V.), dhr. Hubert David (Cockerill N.V.), mevr. Nicole Gerryn (Tabacofina N.V.), dhr. Georges Grignard (Brouwerij Piedboeuf N.V.), dhr. Michel Massage (Brussel-Lambert Maatschappij), dhr. Paul Orban (IBM N.V.), dhr. Joël Orlans (Esso Belgium N.V.), mevr. Judith Vancoillie (Ministerie voor Middenstand), mevr. Francine Vanderstricht (B.M.I.) en dhr. Marc Verschaeve (Verbond van Belgische Ondernemingen); Commissarissen: mevr. Diane Struyven (Verbond van Belgische Ondernemingen) en dhr. André Pelegrin, (Nationale Confederatie van het Bouwbedrijf).

Eerste Europees congres over arbeidsrecht en sociale zekerheid

Het eerste Europees regionaal congres over arbeidsrecht en sociale zekerheid wordt gehouden te Szeged (Hongarije) van 19 t/m 21 september 1984.

Inlichtingen bij Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen, Tiensestraat 41, Leuven, tel. 016/29992, toestel 906.

Seminaries 1984 van de Economische Hogeschool St. Aloysius — Centrum voor fiscale wetenschappen en bedrijfsbeleid

1. Berekening en planning van de belastingbesparing KB 15-150 (500 fr.)
- 14 jan. 1984
- L. Taillieu en W. Maeckelbergh
2. Leren programmeren in Basic voor gevorderden (10.000 fr.)
- 21 jan. — 28 jan. — 4 febr. — 11 febr. — J. Derison
- 17 maart — 24 maart — 31 maart — 7 april — F. Cole
3. Fiscaal strafrecht (2.450 fr.)
- 4 febr. 1984
- W. Dierick, L. Huybrechts, R. Tournicourt en W. Maeckelbergh
4. De wettelijke start van het rijksregister (1.450 fr.)
- 10 febr. 1984
- W. Van Wesemael, H. Maes, J. Claes, De Pauw, H. Gobert
5. Optimalisatie van de belastingen in de praktijk (2.650 fr.)
- 11 febr. 1984
- P. Hermans en W. Maeckelbergh
6. Time Management (3.000 fr.)
- 18 febr. 1984
- R. Meeremans
7. Vennootschapsboekhouden Nu en Morgen (3.250 fr.)
- 24 febr. 1984
- V. Peeters
8. De automatisering van het accountantskantoor (1.250 fr.)

- 16 maart 1984
- P. Hauspie, R. Steenbrugge en A. Chiau
9. Ven. B.-actualiteit (4.500 fr.) (nr. 9 + 11 samen: 7.500 fr.)
- 17 maart — 24 maart 1984
- M. Porre, L. Cassiman en W. Maeckelbergh
10. Het fiscaal statuut van de buitenlandse kaders (3.500 fr.)
- 29 maart 1984
- J. Defoort en W. Maeckelbergh
11. P.B.-actualiteit (4.500 fr.) (nr. 9 + 11 samen: 7.500 fr.)
- 31 maart — 7 april 1984
- G. De Groote, L. Maes en W. Maeckelbergh
12. Prangende problemen rond het sociaal statuut van de zelfstandigen (2.500 fr.)
- 23 maart 1984
- H. Van Nuffel, J.M. Paquet, P. Vanermen en A. Chiau
13. Automatisering van advocatenkantoren (1.350 fr.)
- 30 maart 1984
- H. Gevaert, P. Hauspie, C. Van Der Meeren en A. Chiau
14. Profijtbeginnsel en privatisering (1.450 fr.)
- 6 april 1984
- F. De Brackeleer, P.B. Boorsma, R. Depre, S. Vangeneugden, H. Deleeck
15. Export Management (3.200 fr.)
- 5 mei 1984
- A. Popleu, J. Van De Couter, A. Heirman, P. Hauspie, F. Dahlem, J. Samoy, H. Servotte en C. Rogiers.
Verdere inlichtingen: De Brouckèreplein, 2, B 26, 1000 Brussel. Tel. 02/217.64.68.

TIJDSCHRIFTEN

Naamloze vennootschap, 1983

nr. 7-8, juli-augustus

J.H. Derksen, Het verslag van de president van de Nederlandse bank over 1982; M.J.A. Van Mourik, Aandeelhouderschap en huwelijksgemeenschap; W.C.L. Van der Grinten, Naschrift; R. De Koning R.A., Waarderingsgrondslagen in de jaarrekening; Ch. J. Langereis, Nieuwe standaardvoorwaarden voor de bedrijfsfusie en de fiscale eenheid

Revue critique de droit international privé, 1983

nr. 2

L. Cohen-Tarugi, Les juridictions américaines face aux lois étrangères interdisant la communication de renseignements économiques; H. Batiffol, noot bij Cass., 17 februari 1982 (verlies van de Franse nationaliteit, voorwaarden); M. Simon-Depitre, noot onder Hof Nîmes, 23 maart 1981 (aansprakelijkheid van advocaat wegens nalatigheid een bekwam adviseur te raadplegen, toepasselijke wet); M. Santa-Croce, noot bij Cass., 8 juli 1981 (zekerheden, voorrecht van de verkoper van roerende goederen, toepasselijke wet); Y. Lequette, noot bij Cass. fr., 17 februari 1982 (polygamie, openbare orde); G.A.L. Droz, noot bij Hof Aix-en-Provence, 9 maart 1982 (wetsontduiking, erfopvolging, onroerend goed gelegen in Frankrijk); J.M. Bischoff, noot bij Cass., 15 juni 1982 (huwelijk tussen twee buitenlanders, toepasselijke wet); E. Poisson-Drocourt, noot bij Cass. fr., 23 juni 1982 (exequatur, Brits vonnis inzake echtscheiding, verweerder met dubbele nationaliteit (Franse en Britse), exclusieve bevoegdheid van de Franse rechter); P. Lagarde, noot bij Cass., 15 december 1982 (Frans-Zwitsers Verdrag van 15 juni 1869, art. 58 van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968).

S.E.W., 1983

nr. 6, juni

H.E. Akyurek-Kievits, Minimumprijzen; F.H.A.J.M. Mickinghoff De Jur, De toetreding van Spanje en Portugal tot de Europese Gemeenschap; J.G. De Jong, PBO-Kroniek; P.J. Slot, noot bij H.v.J., 24 november 1982 (actie ter bevordering van aankoop en verkoop van Ierse producten, niet-nakoming van art. 30 door Ierland); H.E. Akyurek-Kievits, noot bij H.v.J., 15 december 1982 (nationale wettelijke regeling inhoudende verbod van ver-

strekken van boeken aan kopers van encyclopedieën, niet strijdig met artt. 30 en 34 EEG-Verdrag); P. Eeckman, noot bij H.v.J., 14 september 1982 (nationale wettelijke regeling met de kenmerken van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen of modellen, niet strijdig met art. 36 EEG-Verdrag, mogelijkheid tot verzet van een houder van een krachtens de wettelijke regeling van een lidstaat verkregen recht op een model); H. Van Houtte, noot bij H.v.J., 26 oktober 1982 (aard en inhoud van de vrijhandelsovereenkomst EEG-Portugal, rechtstreekse werking van een van haar bepalingen).

Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie, 1983

nr. 5658, 18 juni

H.J. Pabruwe, Overdracht van de rechten uit een abstracte bankgarantie; A.J.H. Pleysier, Gestapelde rechten in het nieuwe Burgerlijk Wetboek — een correctie; J.D. Vlesing, Positie, houding, doen en laten van een notaris, met onderschrift van W.G. de Bries; J.H. Diephuis, Boekbespreking «Rechtspersonen in het internationaal privaatrecht» door P. Vlas

nr. 5659, 2 juli

W. Heuff, Inkorting door legitimarissen in geval van vervreemding gevolgd door kwijtschelding (n.a.v. HR 19 maart 1982); P.C.T. Hengeveld, Rapport Werkgroep Inkomens Vrije Beroepsbeoefenaren; W.C.L. Van der Grinten, Boekbespreking «Vertegenwoordiging in Privaatrecht en Bestuursrecht» door W.A.M. Van Schendel.

nr. 5660, 16 juli

F.T. Oldenhuis, Kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen; enkele opmerkingen over art. 2 boek 2 Invoeringswet Boeken 3-6 Nieuw BW (zesde gedeelte); H.J.G. Van Huizen, Is het delcrediterisico van de verzekeringstussenpersoon aan herwaardering toe?; O. Netz, Boekbespreking «Het fiscale begrip Bellegingsinstellingen» door P.J.M. Bongaarts.

nr. 5661, 30 juli

H.W. Heyman, De echtelijke woning en de boedelscheiding na echtscheiding; een tussenbalans; E. Boeser, Vruchtgebruik of ouderlijke boedelverdeling?; G.G.P.M. Tomlow, De beschikingsbevoegdheid van de langstlevende; W.G. De Vries, De positie van de langstlevende echtgenoot.

nr. 5662, 13 augustus

J.M. Polak, Een tussenbericht over de deregulering; A.J. Feenstra, Islamitische huwelijkse voorwaarden voor een Nederlandse vrouw; A.L. Croes, Nogmaals de ruime Pauliana — Een reactie; P.A. Stein, Reactie; G.R. De Groot, Boekbespreking «Recht bij Turkse en Marokkaanse echtscheidingen. Handleiding voor hulpverleners, werkgroep knelpunten in het Nederlands recht voor etnische minderheden». Uitgave van Nederlands Centrum — Buitenlanders; J.H. Linders, Recente rechtspraak, Belastingrecht (eerste halfjaar 1983).

nr. 5663, 27 augustus

A.H.M. Santen, Algemene aspecten van beslag en executie; S.T.M. Beelen, Omzetbelasting behoort tot de opbrengst; A.H.N. Stollenwerck, Boekbespreking «Compendium Erfrecht» door J.E. Kasdorp, W. Wedekind en J.W. Zwemmer

Revue trimestrielle de droit commercial et de droit économique, 1983

nr. 2

R. Plaisant en G. Daverat, La distribution des pièces détachées pour automobiles et les lois contre les pratiques restrictives; G. Bellargent, L'unification des sociétés civiles et des sociétés commerciales: les règles de constitution des sociétés civiles et des sociétés commerciales; J. Derruë e.a., Chroniques de législation et de jurisprudence françaises.

Tijdschrift voor agrarisch recht, 1983

nr. 3, september

F. Van Paepegem, L'organisation du crédit agricole en Belgique et les instruments juridiques pour financer l'entreprise agricole; Rechtspraak; Parlementaire Vragen en Antwoorden; Boekbesprekingen; M. Heyerick, Verslag over de activiteiten 1982.